Lietuvių Liet.
Biblioteka Toronto

KARYS

1966
BIRŽELIS - LIEPA
JUNE

Nr. 6

KARYS

1966

Nr. 6 (1423)

Redaktorius — Zigmas Raulinaitis

Redaktoriaus pavaduotojas — Jonas Rūtenis

Dail. literatūros dalį redaguoja — Vincas Jonikas

Administratorius — Leonas Bileris

Leidžia — L. V. S. Ramovė New Yorko Skyrius

Atskirus skyrius redaguoja:

P. Petrušaitis — Tremties Trimitas

E. Petrauskaitė — Šaulė Tremtyje

Balys Brazdžionis — Lietuviai Kariai Laisvajam Pasaulyje

TURINYS

KARIO redakcijos narys, a.a. prof. Kazys Kepalas ..... viršelis

B. Auginas — Birželio Dvidešimtpenkmečio sukakčiai 161

J. Miškinis — Birželio naktys 162

A. Budreckis — Žaibo karas Lietuvoje 164

Žeimys — Tai buvo prieš 25 metus 173

J. Puzinas — Ankstyvoji Amerikos lietuvių išeivija ir jų spauda 176

J. Rūtenis — Ypatingoji P.L.P. Karo mokyklos laida 180

Tremties Trimitas 185

Šaulė Tremtyje 187

Kronika 189

ATSTOVAI: Baltimore ..... M. ŠIMKUS; Chicago ..... A. REKLAITIS; Cleveland ..... L. LEKNICKAS; Los Angeles ..... O. ŽADVYDAS; Philadelphia ..... A. IMPOLĖNAS; Australija ..... V. ŠALKŪNAS

PLATINTOJAI

JUNGTINĖSE AMERIKOS VALSTYBĖSE

Boston, Mass. — "Baltic Florists"

Chicago, Ill. — J. Karvelis, "Marginiai, H. Naujoks, "Parama", K. Rožanskas, G. Šilingaitė, J. Virpša, Kareckas, Edv. štangenbergas.

Detroit, Mich. — V. Perminas ir S. Malinauskas

Grand Rapids, Mich. — J. Belinis

Kenosha, Wis. — B. Juška

Los Angeles, Calif. — V. Prižgintas

Newark, N.J. — Kazys Trečiokas

Omaha, Nebr. — J. Kamantauskas

Woodhaven, N.Y. — J. Pašukonis ("Aidas") "Romuva"

Waterbury, Conn. — V. Vaitkus

KANADOJE:

Hamilton, Ont. — Z. Orvidas

Toronto, Ont. — Augustinas Kuolas, P. Misevičius

Montreal, Que. — "Parish Library"

ANGLIJOJE:

"Dainora" — 74 Priory Road, Kew Surrey

AUSTRALIJOJE:

A. Kubilius — 131 Crozier Avenue, Edwardstown, So. Australia

P. Mažylis — 1 Taroonga Court, Norlane, Vic.

L. Vasiliūnas — 26 Gwynne St., Firle So. Australia

VENEZUELOJE:

Kun. A. Perkumas, SDB
Centro Lituano, Plaza Principal de La Vega, Caracas

THE WARRIOR, magazine for the veterans, of Lithuanian descent and for Lithuanians in the wide world. Published monthly except July and August by "KARYS" — 916 Willoughby Avenue, Brooklyn, N. Y. 11221, U. S. A. Subscription $6.00 per year. Single copy 60 cents.

SECOND CLASS POSTAGE PAID AT BROOKLYN, N. Y.

KU biblioteka

093 00523791 5

Atgaivintas Jungtinėse Amerikos Valstybėse 1950 metais

KARYS

Įsteigtas Lietuvoje 1919— Nepriklausomybės kovų— metais

PASAULIO LIETUVIŲ KARIŲ - VETERANŲ MĖNESINIS ŽURNALAS

Nr. 6 (1423) BIRŽELIS - LIEPA - JUNE 1966

BALYS AUGINAS

JUODA EPITAFIJA

(Birželio dvidešimtpenkmečio sukakčiai)

Begaline
Neaprėpiama tundra
Banguoja kolonų kolonos,
Grandinėm supintos —
Išsekę,
Bevardžiai žingsniai
Sukrinta pusnin:
Ateina palaimintas miegas —
Baigta ir užgesus
Kelionės diena —

Pakeleivė pūga,
Pakasynų puoton atskubėjus,
Vynioja žingsnius iškankintus
Ledinėn įkapių drobulėn —
Ir šviežios sniego druožlės
Užkloja
Vėputinio minkštąjį karstą —
Ir buvusį
Pėdsaką smurto
Galvugaly žymi rymą
Kuproto urališko beržo
Griaučiai —
O šiaurės tundros naktų
Gedulingas rašalas
Laša ant svetimo kapo
Juoda epitafija:

Čia ilsis Nežinomi Žingsniai —
Jie, Laisvės kryžių sunkiai nešdami
Per neaprėpiamą tundrų nelaisvę,
Sukniubo —
Viešpatie, pabudink juos
Gyvent ateinančių genčių dainoj! —

Vytautas Raulinaitis — NUSKRIAUSTIEJI (metalas) R. Kisieliaus nuotr.

BIRŽELIO NAKTYS

JONAS MIŠKINIS

Vieną naktį į Garbų pirkios langą kažkas pasibeldė. Garbienė greit užsimetė kailinius ir išskubėjo prieangin.

— Kas ten? —ji garsiai paklausė.

— Atidaryk duris, daug neklausinėjusi, — iš kiemo atsiliepė nepažįstamas balsas. — Čia svečiai pas jus atvažiavo.

— Kokie svečiai? — Garbienė nustebo. — Aš tamstų nepažįstu — gal ne ten pataikėte?

— Gerai pataikėme! — atsiliepė piktas ir aštrus balsas. — Leisk greičiau!

— Kaip leisiu, kad nežinau, kas esate, — Garbienė vis spyrėsi.

— Girdi, boba!? — vienas kaž kuo stukterėjo sienon. — Jeigu dar ilgiau mūsų neleisi ir kamantinėsi — duris išlaušime.

Garbienė virpančiomis rankomis atrakino duris, ir prieangin įsiveržė trys enkavedistai.

— Kur tavo sūnus Gediminas miega? — piktai paklausė enkavedistas.

— Taigi, miega, — nesuprato Garbienė klausimo. — O kam jo reikia tokiu vėlu metu?

—Ar tu kvaila ar proto nustojusi? — suriko enkavedistas. — Nieko nezaunijus greičiau pasakyk, kur Gediminas miega!

— Gediminas. . . Mano sūnus. . . — Garbienė krūtinėje dieglius pajuto. — Jis daržinėj ant šieno miega. Jeigu labai reikia, aš jį prikelsiu ir čia pašauksiu.

— Mes patys prisikelsime, — vienas enkavedistų ironiškai nusišypsojo.

Bematant visi trys enkavedistai įsirioglino į daržinę ir nuo šieno nutempė Gediminą.

Taip staigiai ir netikėtai užpultas, Gediminas pradžioje nesusigriebė nė ką sakyti.

— Prisipažink geruoju — turi banditams (partizanams) atsišaukimų? — pirmas buvo enkavedistų klausimas.

— Ne, tokių neturiu, — Gediminas griežtai atrėžė.

— Tai nenori prisipažinti? — suriko įtužęs enkavedistas.

— Kaip prisipažinsiu, kad nieko draudžiamo neturiu. Turiu tik studijų knygas ir mokslinę literatūrą.

— Mes atvykome pas jus šio to pajieškoti, — enkavedistų vyresnysis išsiėmė iš kišenės ir patiesė ant stalo štabo įsakymą Garbų vienkiemyje padaryti kratą.

Krėtė ilgai ir nuosekliai. Išgriozdė pirkią, išjieškojo kamarą, aplandžiojo tvartus, tačiau nieko draudžiamo nerado. Kratos metu visa Garbų šeima buvo suvaryta į vieną kampą. Garbienė nusigandusi tirtėjo, lyg epušės lapelis. Ji, veidą skarelėn įkniaubusi, verkė ir meldėsi, jog Dievas vienintėlį jos sūnų gelbėtų. Gediminas, taip netikėtai užkluptas, pradžioje jaudinosi, enkavedistams įtikinėjo, kad nieko draudžiamo neturįs ir jokių ryšių su partizanais nepalaikąs, bet paskum nurimo. Jis viską apsvarstė, pergalvojo ir priėjo išvados, jog gali būti ramus: paskutinius partizanų laiškus ir atsišaukimus į gyventojus dar prieš dvi savaites paežerės pakrantėje giliai užkasė, ir tos slėptuvės nė pats raguotasis negalėtų atrasti.

Tris valandas pakratę, du enkavedistai atėjo pirkion ir vėl ėmė tardyti Gediminą. Tuo metu subildėjo prieangio durys ir į pirkią įbėgo vyresnysis enkavedistas. Jo veidas džiaugsmu švietė, akys piktai spindėjo.

— Štai, draugai, — jis metė ant stalo ryšulį kažkokių spausdintų lapelių. — Pagaliau sučiupome paukštelį ... Kaip gudriai paslėpta — tvarto pamatų akmenyse suradau.

Šis eknavedistų radinys Gediminą nepaprastai nustebino, nes jis žinojo, jog tvartuose niekad nieko neslėpė.

Sakeisi nieko neturįs, o matai, ką sumedžiojome —enkavedistas piktai nusišypsojo ir pirštu bakstelėjo į popierius. Gediminas arčiau priėjo, pasilenkė ir ėmė žiūrėti į radinį. Kažkoks laikraštis, kurstomieji atsišaukimai, keletas brošiūrų, ne, jis tokių raštų niekad nėra matęs.

— Iš kur juos gavai? — piktas, rūstus klausimas.

— Čia yra baisi provokacija: šiuos visus popierius aš pirmą kartą matau, — sujaudintu balsu tarė Gediminas.

— Provokacija! — enkavedistas išsišiepė, lyg medžioklinis šuo.

Krėtikai stropiai suskaičiavo "rastuosius popierius", surašė protokolą ir liepė Gediminui pasirašyti.

— Ne! Gediminas atstūmė protokolą. — Visa, ką jūs čia surašėte yra šlykščiausias melas ir neteisybė. Aš dar kartą tvirtinu, kad nežinau, kieno ir iš kur tie popiergaliai atsirado.

— Nemeluok šunie! — vyresnysis enkavedistas pašoko, užsimojo kumščiu, tačiau, žvilgterėjęs į ašarojančią Garbienę, ranką nuleido. Enkavedistai įsakė Gediminui tuojau apsirengti ir uždėjo jam ant rankų geležinį pantį kaip didžiausiam nusikaltėliui.

Tada vargšė motina puolė enkavedistams po kojų ir, sunėrusi rankas, maldavo:

— Nevežkit, palikit — jis visiškai nekaltas. Pasigailėkite manęs.

— Neverk ir neprašyk mama, — sūnus stengėsi raminti. — Aš nekaltas, greit mane paleis. Nemaldauk tų šunų, mama . . .

Motina, sūnaus žodžių paklausiusi, pasitraukė, bet, kai sūnaus rankas ėmė rakinti, ji vėl puolė prie enkavedistų:

— Susimildami, nedėkit pančių . . . Jo rankos tokios plonos švelnios — geležis kruvinai nugrauš . . . Jis nekaltas — pasigailėkit, pasigailėkit!

Kai enkavedistai, nepaisydami motinos prašymo ir maldavimo, Gediminą išvedė iš pirkios ir įsakė sėsti į sunkvežimį, motina dar kartą puolė prie savo mylimo sūnaus, apkabino jo galvą ir skausmo smaugiamu balsu šnabždėjo:

— Sūneli, sūneli . . .

Norėjo dar ką tai sakyti, tačiau enkavedistas priėjęs atgalia ranka motiną nuo sūnaus atstūmė. Ji tada nieko nesakė, nieko nemaldavo, tik karštos ašaros ritosi raukšlėtais skruostais, tiško ant geležinių pančių, vilgė sūnaus sukaustytas rankas . . .

Enkavedistai įstūmė Gediminą į sunkvežimį ir išvežė nežinion.

Dabar Gediminui paaiškėjo, kad buvusis jų bernas bus jį įskundęs ir pakišęs po tvarto pamatais įvairių kurstomų prieš okupantus bolševikus atsišaukimų. Tylus, dantis sukandęs, surakintomis rankomis sėdėjo jis sunkvežimyje ir vežamas, tėviškės laukuosna žvelgdamas, pagalvojo: — Pradėjau studijuoti universitete Vilniuje, o dabar važiuoju į Sibiro taigas mirti . . . Ši mintis buvo tokia baisi, tokia nepaprastai skaudi, jog jis užmiršo ir tą įskundėją ir nuolat tik kartojo: pradėjau studijuoti universitete . . .

Vieno tik negalėjo užmiršti, vienas baisus atsiminimas draskė jo širdį: motinos ašaros ir baisus sielvartas atsisveikinimo metu . . .

ŽAIBO KARAS LIETUVOJE

ALGIRDAS BUDRECKIS

I. PASIRUOŠIMAS

Lietuvos geopolitinė padėtis yra pavojinga. Kilus karui tarp vidurinės ir rytų Europos galybių, ji tampa jų kovos lauku. Lietuva buvo karo vieškelis 1812 m. 1914 m. ir vėl 1941 m. Nežiūrint to, kad pati Lietuva nebuvo tų karų aktyvi dalyvė, jos teritorijoje vyko žiaurios kautynės, jos civiliniai gyventojai nė kiek nemažiau nukentėjo už kovotojus. Tiktai, tie nuostolingi karai turi ypatingos reikšmės Lietuvos istorijoje. Sustokime tiek Antruoju pasauliniu karu. Tur būt, niekuomet istorijoje lietuviai nebuvo taip nekantriai laukę invazijos, kad išsigelbėtų iš okupanto rankų. Pilna žodžio prasme, vokiečius agresorius lietuviai negali laikyti išlaisvintojais, o tačiau, *Fall Barbarossa* (Raudonbarzdžio operacija) laikinai išgelbėjo lietuvių tautą nuo sovietinio genocido. Vokiečių žygis į Rusiją 1941 m. pralėkė, it gaisai, per Lietuvą. Karo operacija etnografinėje Lietuvoje truko vos 7-8 dienas, bet vis dėlto, tas žygis yra reikšmingas, žiūrint iš karinio taško, nes jau tuose veiksmuose glūdėjo karo tolesnės eigos pobūdis ir net vokiečių karybos silpnybė.

1941 m. gegužės 22 d. vokiečių karo vadovybė pradėjo ruoštis Rusijos užpuolimui. Birželio 1 d. buvo nustatytas karinis tvarkaraštis sekančiam mėnesiui. Hitleris nusprendė, kad birželio 22 d. bus invazijos (*Fall Barbarossa*) data. Tarp gegužės 22 d. ir birželio 1 d. pėstininkų divizijų masės telkėsi rytų placdarmuose. Pagal sėkmingą Lenkijoje ir Prancūzijoje išbandytą išsidėstymo planą, šarvuotos jėgos buvo atskirtos nuo pėstijos ir sutelktos keturiose atskirose šarvuočių grupėse *(Panzergruppen)*, kurioms vadovavo gabūs ir energingi jauni vadai — Kleistas, Guderianas, Hothas ir Hoepneris. Šis jėgų padalinimas atitiko žygio objektams: Maskvos, Leningrado ir Ukrainos tikslams. Tačiau bendras Barbarosos direktyvos tikslas, geografiniu atžvilgiu, buvo neaiškus. Direktyva bendrais žodžiais nustatė žygio objektą, liniją, kuri ėjo nuo Archangelsko iki Kaspijos jūros, tačiau Barbarosos direktyva aiškiai pabrėžė karinį tikslą:

> *Sovietų kariuomenės didesnės dalies vakarų Rusijoje sunaikinimas drąsiomis operacijomis, kurios apimtų šarvuočių puolimą, siekiantį pralaužti frontą ir kartu sulaikytų rusų karinius junginius nuo pasitraukimo į krašto gilumą.*

Šarvuotos jėgos turėjo sukapoti raudonąją armiją, o lėčiau žygiuojanti pėstija ir artilerija, turėjo išblaškytus rusų dalinius priversti pasiduoti. Hitleris nenorėjo kovoti dėl Sovietų Sąjungos miestų, ar juos užimti. Daugelis štabo generolų sutiko su fiūrerio galvosena. Kova dėl Prancūzijos buvo laimėta žygiuojant į Lamanšą, ne į Paryžių. Žaibinio karo strategija siekė priešo ginkluotų jėgų apsupimo ir jų sunaikinimo.

Bet šita formulė savyje turėjo ir nelaimės priežastį. Dažnai vykdavo trintis tarp šarvuočių vadų, kurie tikėjo, kad jie sugebėtų perskrosti visą Rusiją ir tik ilgėjosi svajodami pasiekti sostinių blizgančius bokštus, ir pėstininkų vadų, kurių daliniai rungėsi su atkakliomis rusų masėmis užfrontėje ir kurie labai norėjo, kad tankai čia jiems talkintų. Šita trintis buvo daugelio vietinių taktinių klaidų priežastis, kuri, pagaliau, užkrėtė vyriausią karo vadovybę neryžtingumu, dar ankstyvame rudeny privedusiu prie vadovybės krizių. Bet 1941 m. birželio mėnesį atrodė, kad direktyva bus vykdoma pagal raidę.

Be staigmenos pranašumo vokiečiai sutelkė naikinančios ugnies persvarą tuose taškuose, kuriuose jie numatė pralaužti šarvuotais daliniais frontą. Generolas pulkininkas Halderis, vokiečių štabo viršininkas, planavo panaudoti visą vokiečių kariuomenės tankų jėgą puolimuose. Tankų divizijos buvo priskirtos prie šarvuočių grupių, kurių uždavinys buvo pirmu smūgiu pradurti gynybos liniją, apriesti rusų dalinius, izoliuoti ir sukapoti raudonosios armijos masę dar pasieny.

Naktį iš birželio 19 į 20 dieną vokiečių kariai su tankais ir autovežimiais susitelkė ties pasieniu. Dvi dienas jie budėjo pasienio miškuose, tyliai stebėdami rusų pozicijas. Kiekvienas pulkas stovyklavo miške kovos aprangoje. Kiekvienas tankas turėjo dešimt benzino bakų, pritvirtintų prie bokštelio, ir dar vilkosi vežimėlį, kuriame buvo dar po 3 bakus. Paruoša buvo didelės distancijos žygiui.

II. KARIUOMENIŲ DISLOKACIJA

1941 m. birželio 21 d. vokiečių karinės jėgos rytuose sudarė septynias armijas, keturias šarvuočių grupes ir tris oro laivynus. Iš viso puolikų skaičius buvo imponuojantis: 3 milijonai vyrų, 600,000 autovežimių, 750,000 arklių, 3580 šarvuotų kovos vežimų, 7184 pabūklai ir 1830 lėktuvų. Šalia to, pietuose stovėjo rumunų trečioji ir ketvirtoji armijos. Sovietijos pasieny buvo dešimt raudonųjų armijų, kurių skaičius siekė 4,500,000 vyrų.

Šiaurės armijų grupė (*Heeresgruppe Nord*), kuriai vadovavo feldmaršalas Ritter von Leeb, turėjo žygiuoti iš Rytprūsių, skersai Nemuną ir per Lietuvą. Tos grupės uždavinys buvo Sovietų jėgų Pabaltijyje sunaikinimas ir Leningrado užėmimas. Šiaurės grupė susidėjo iš sekančių armijų:

18-ta armija telkėsi Klaipėdos ir Tilžės apylinkėse. Jos žygio kryptis buvo Estija. 18-ta armija, kuriai vadovavo gen. von Kuechleris, susidėjo iš 11 pėstininkų divizijų.

Gen. plk. Hoepnerio vadovaujama 4-ta šarvuočių grupė, kuri telkėsi nuo Tilžės pietų ir rytų link, turėjo žygiuoti į Leningradą. 4-ta šarvuočių grupė susidėjo iš dviejų šarvuotų korpų: gen. Reinhardto 41-mo šarvuoto korpo (1 ir 6 šarvuočių divizijos, 36 motorizuota divizija ir 269 pėst. divizija) ir gen. von Manšteino 56-to šarvuoto korpo (8 šarvuočių div., 3 motorizuota div., 290 pėst. div. ir SS Totenkopf šarv. div.).

Gen. plk. Busch vadovaujama 16-toji armija telkėsi nuo Įsručio rytų link; jos uždavinys buvo Leningradas. 16-toje armijoje buvo 10 pėstininkų divizijų. Šiaurės grupei talkino pirmasis oro laivynas, kuriam vadovavo gen. plk. Kelleris.

Vidurinei armijų grupei vadovavo feldmaršalas Fedoras von Bockas. Jos operacijų baras tęsėsi nuo Romintos girios (*Romintener Heide*) ir į pietus nuo Lietuvių Brastos — viso 250 mylių baras. Von Bocko armijų grupė buvo stipriausia iš visų trijų grupių (dar buvo ir Rundštedto pietinė armijų grupė) ir susidarė iš dviejų armijų ir dviejų šarvuočių grupių (gen. plk. Guderiano antroji šarvuočių grupė ir gen. plk. Hoth trečioji šarvuočių grupė). Feldmaršalo Kesselringo antrasis oro laivynas rėmė šitą galingą šarvuotą jėgą. Vidurinės grupės uždavinys buvo sunaikinti stiprias sovietų karines jėgas, su jų šarvuotais ir motorizuotais daliniais, Brastos - Vilniaus - Smolensko trikampyje. Užėmus Smolenską, vidurinė grupė turėjo spręsti ar pasukti į šiaurę, ar žygiuoti tiesiog į Maskvą.

Prieš vokiečius stovėjo raudonosios armijos Pabaltijo karinė apygarda su štabu Rygoje. (Birželio 23 d. ši apygarda tapo Šiaurės vakarų frontu). Apygardos kariniu viršininku buvo gen. plk. F. I. Kuznecovas, štabo viršininku — generolas leitenantas P. S. Klenovas, o komisaru — P. A. Dibrovas. Pabaltijo karinės apygardos dislokacija buvo:

Kranto apsauga ir Oesel-Saaremos saloje — aštuntoji armija (generolas majoras P. P. Sobennikovas), Rytprūsių pasienis — vienuoliktoji armija (gen. ltn. V. I. Morozovas), Padauguvis — 27-ta armija (gen. mjr. N. Berzarinas). Be to, apygarda dar turėjo mechanizuotą korpą ir dvi kavalerijos divizijas atsargoje. Apygarda iš viso turėjo: 7 pėst. divizijas pasieny (Lietuvoje), 17 pėst. divizijų, 7 kavalerijos divizijas, 2 šarvuočių divizijas ir šešias motorizuotas divizijas Vilniaus, Kauno, Šiaulių apygardose ir Latvijoje.

Centre prieš vokiečius stovėjo Vakarų karo apygarda su štabu Minske (birželio 23 d. apygarda tapo Vakarų frontu). Apygardos karinis viršininkas buvo generolas D. G. Pavlovas, štabo viršininku — V. H. Klimovskis, o komisaru — A. Ja. Fominys. Vakarų apygardos dislokacija buvo:

Trečioji raudonoji armija (gen. ltn. V. I. Kuznecovas) — Gardino apygardoje, dešimtoji armija (gen. mjr. D. K. Golubevas) — Balstogės apygardoje, ir 13-ta armija (gen. ltn. P. M. Filatovas) atsargoje (Minske). Pavlovo trys armijos buvo išdėstytos nuo Latvijos pasienio iki Vladavos, Pripetės pelkyno pakrašty. Pavlovas atsargoje dar turėjo 5 mechanizuotus korpus, kurie kiekvienas atskirai, iš tikrųjų, nebuvo didesni už diviziją. Tie mechanizuoti korpai buvo išskleisti po visą karo apygardą.

Pažymėtina, kad Pavlovas savo žinioje turėjo ir Lietuvos kariuomenės likučius: vadinamą lietuvių teritorinį 29-tą korpą. Varėnos poligone stovėjo 184 divizija, o Švenčionėlių - Pabradės poligone 179 divizija. Iš viso ten buvo apie 8000 lietuvių karių su ginklais, bet beveik be šaudmenų, nes rusai jiems nepasitikėjo.

Iš tikrųjų, karo išvakarėse jėgų išdėstymas pasieny buvo nelygus. Vokiečiai turėjo žymią persvarą. Šiaurėje trys šarvuočių divizijos (daugiau kaip 600 tankų) ir dvi pėst. divizijos turėjo 25 mylių puolamąjį ruožą. Prieš juos stovėjo tik rusų 125-toji šaulių divizija. Centre, kur von Bocko grupė sudarė invazijos smūgio kumštį (Schwerpunkt), Hotho ir Guderiano šarvuočių korpai turėjo beveik 1500 tankų. Jiems galėjo pasipriešinti tik rusų 128 šaulių divizija, 22-ta tankų divizija ir kitų keturių divizijų mišrūs daliniai.

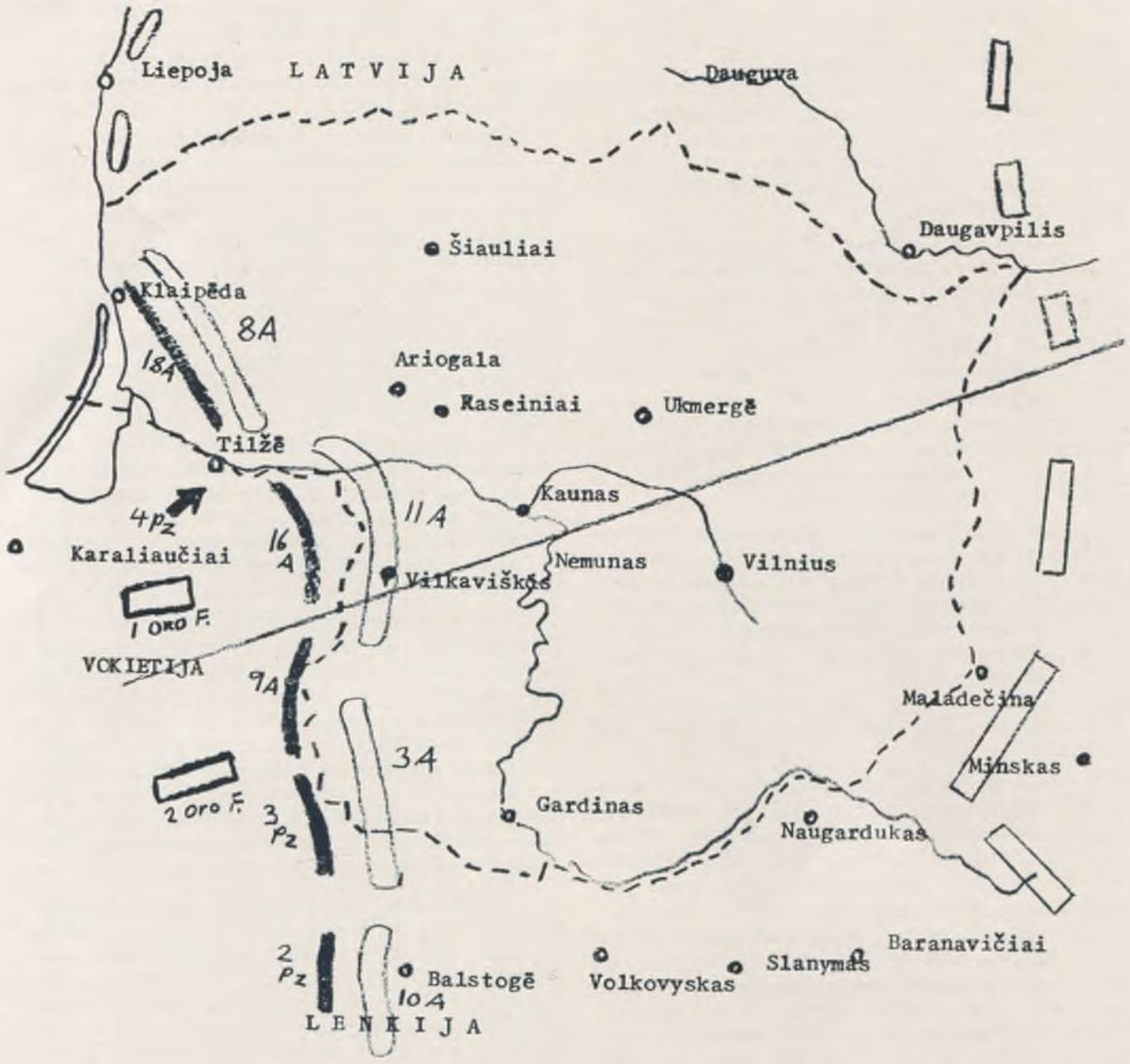

KARIUOMENIŲ IŠDĖSTYMAS 1941 M. BIRŽELIO 22 D.

Stalino linija

Raudonosios armijos dalys

Vokiečių kar. dalys

III. VOKIEČIŲ BIRŽELIO MĖN. 22 D. PUOLIMAS

Sekmadienį, birželio 22 d., 3 val. 15 min. ryto, vokiečių artilerija atidarė ugnį išilgai vokiečių-sovietų pasienį. 3 val. 40 min. prasidėjo pirmoji smogiamųjų bombonešių ataka. Luftwaffe bombardavo Lietuvos miestus ir aerodromus. Orinis bombardavimas užmušė apie 4000 civilinių gyventojų. Kauno aerodromas buvo sunaikintas. Daugumas sovietų lėktuvų degė Lietuvos aerodromuose. Vos tik keletas sovietų lėktuvų spėjo pakilti į orą.

Šiaurės grupės bare telktinė artilerijos ugnis prieš puolimą buvo paleista tik keliuose sektoriuose. Pirma pėstininkų banga, kartu su smūgio pionieriais, patylomis pakilo iš apkasų ir žengė pirmyn. 3 val. ryto tankai žvangėjo, lysdami pirmyn iš miškų, lyg koki vaiduokliai iš rytmetinės miglos.

30-toji pėst. divizija (iš Šlesvigo - Holšteino) užėmė pozicijas nuo Klaipėdos pietų link. Jos kariai pirmąją dieną neturėjo jokių vandens kliūčių prieš save. Vyr. ltn. Weisso vadovaujamas pionierių būrys prislinko prie spygliuotų vielų. Rusai tik kai kur patruliavo kliūtis. Rusų apsauga buvo kiek toliau užpakalyje. Pionieriai perkirpo vielas. Nebuvo paleista jokio šūvio. Vokiečiai skubiai suėmė sovietų pasienio sargybas.

Rusai buvo įsitvirtinę bokštuose - augštumose 71 ir 67. Rusų kulkosvaidis augštumoje 71 atidarė ugnį. Tai buvo pirmi šūviai, paleisti tarp Nemuno ir Dubysos. Tučtuojau atsiliepė 47-to artilerijos pulko antrosios baterijos sunkiosios gaubicos, kurios rėmė 30-tą diviziją žygyje iš Trapėnų į Viešvilę. Weisso avangardas atakavo sovietų pozicijas. Rusai buvo netikėtai užklupti. Jų apsauga buvo tik dalinai įsitvirtinusi. Daugelis rusų kareivių dar tebebuvo bivuakuose. Dauguma jų buvo mongolai, statybos batalionų kariai. Kai vokiečiai susidurdavo su tų mongolų kareivių būriais ar kuopomis, tai įvykdavo atkaklūs ir fanatiški susirėmimai.

Vokiečių kareiviai pastebėjo, kad priešininkas nebuvo taip lengvai įveikiamas. Rusai pasirodė ne tik drąsūs, bet ir klastingi. Jie mokėjo užsimaskuoti ir daryti pasalas. Jie buvo ir taiklūs šauliai. Kovoti iš pasalų buvo rusų pėstininkų specialybė. Rusų priekiniai postai laukdavo, kol vokiečių pirmoji puolimo banga juos peržengdavo. Po to jie apšaudydavo antrąją vokiečių bangą. Įgudę šauliai su automatais laukdavo duobėse, kol neatsargūs vokiečiai priartėdavo. Karo pradžioje rusų įgudę šauliai nukaudavo tiekimo sunkvežimių šoferius, karininkus ir pasiuntinius motocikluose.

126-tos pėst. divizijos (iš Reino-Westfalijos) kareiviai, kovodami šalia holšteiniečių, irgi patyrė Sovietų pasienio karių klastą. Tos divizijos 422 pėst. pulko antrasis batalionas pakėlė didelius nuostolius. Sovietų kulkosvaidis pasislėpė javuose ir praleido pirmąją atakos bangą. Popiet, kai kpt. Lohmaras vedė savo batalioną į frontą, pasislėpę rusai kulkosvaidininkai pradėjo šaudyti. Žuvo bataliono vadas, jo adjutantas buvo sužeistas. Vokiečių kuopai truko 3 valandas, kol sunaikino keturių rusų ugnies lizdą. Kol rusai šaudė, vokiečiai juos puolė granatomis.

Šiaurėje, Baltijos pajūryje, žygiavo gen. Herzogo 291 pėst. divizija (Mozūrų). Plk. Lohmeyerio 505-tas pėst. pulkas prasilaužė pro Sovietų pasienio bunkerių liniją. Rytmečio migloje rusai pasitraukė, bet Lohmeyeris nesustojo. Jis persekiojo įkandin bėgančius raudonarmiečius ir dar pirmąjį karo vakarą pasiekė Lietuvos - Latvijos pasienį. Sekantį rytą 505-tas pėst. pulkas paėmė Priekulę. Vadinasi, po 34 valandų Lohmeyeris ir jo pulkas buvo įsiskverbęs 44 mylias gilyn į priešo teritoriją.

Birželio 22 d. popiety vokiečių šarvuočių daliniai jau skubiai važiavo sausais, nesunaikintais vieškeliais. Jie veržėsi vis tolyn į priekį. Tie žvalgybos junginiai susidarė iš mišrių grupių motociklininkų su šarvuočiais bei pėstininkų pusvikšriais vežimais, kurie vilko prieštankinius pabūklus. Kai kada juos sustiprindavo lengvi ar PzKw III vidutiniai tankai. Vieškeliuose jie darydavo 25 mylias per valandą. Po jų vyko tankų masė, kuri nuolatos palaikė ryšį su vadais. Tankų daliniai būdavo pasiruošę išsiskleisti į puolimo rikiuotę, jei tik voros smaigalys stabtelėdavo dėl sutikto pasipriešinimo. Toliau, voros užnugaryje, žygiavo mechanizuota pėstija, divizijos artilerija ir pėstininkai. Visa tokia vora išsitęsdavo 7-10 mylių gilumon. Iki birželio 22 d. vakaro visos šarvuočių divizijos toli užpakalyje paliko kautynių zoną ir giliai įsiveržė į priešo užfrontę.

Viduryje Guderiano voros aprietė Lietuvių Brastą, užėmė Kobrinę ir Pružėnus ir peržengė Karališkąjį perkasą. Hoepneris pralaužė 3-čios raudonosios armijos dešinįjį sparną, tuo išplėsdamas tarpą tarp 3-čios raudonosios armijos ir Pabaltijo karo apygardos dalinių. Manšteino tankai, it potvynis, galvotrūkčiais veržėsi pirmyn.

Giliausią prasiveržimą padarė Manšteino 56-tas korpas, kuris aušrai brėkštant peržengė Rytprūsių sieną ir dar prieš saulėlydį užėmė Dubysos tiltą ties Ariogala — 50 mylių žingsnis pirmyn! Miškingose apylinkėse nuo Klaipėdos šiaurės link, kur von Manšteino korpas veikė, nebuvo daug vietos manevruoti. Todėl per sieną smogė tik 8-toji šarvuočių divizija ir 290 pėst.

divizija. Bunkerių linija turėjo būti pralaužta, nes frontą reikėjo greitai pralaužti. Korpas pirmą dieną turėjo padaryti 50 mylių ir staigiu smūgiu užimti viaduką, einantį skersai Dubysos slėnį ties Ariogala. Žygiui nepavykus, korpas įkliūtų į gilų ir siaurą slėnį, kas duotų priešui laiko persitvarkyti. Bet, svarbiau, smūgiui nepavykus, jau būtų neįmanoma staiga užimti Daugpilio centrą.

290-ta pėst. divizija, žengdama per pasienio upelį, pakėlė didelius nuostolius. Ypač daug nuostolių buvo karininkais. Jaun. ltn. Weinrowskis (501 pėst. pulko) buvo pirmasis karys, kuris žuvo nuo Sovietų kulkų tame Šiaurės ruože. Tačiau rusų pasienio kariai nepajėgė sulaikyti vokiečių atakos. 501-mo pulko 11 kuopa, būdama avangarde, pašalino užkirstų medžių kliūtis 8-jai šarvuočių divizijai. Kuopos vadas vyr. ltn. Hinkmannas buvo nukautas. Vadovavimą perėmė ltn. Silzeris ir tęsė ataką. Vokiečių avangardui pasiekus Mituvą, vokiečiai užėmė tiltą ir sudarė prieštiltį. Po pietų rusų priešpuoliai atsidūrė į 4-tos šarvuočių grupės pilną svorį. Rusų daliniai tirpo, negalėdami atsilaikyti prieš vokiečių ugnį. Iki vakaro trys rusų pėst. divizijos išnyko — vyrai, ginklai, štabai, transportas, viskas žuvo. Kitos penkios divizijos buvo sužalotos. Svarbiausia, pusė Pavlovo tankų buvo sunaikinta. Vokiečių bombonešiai taip smarkiai sudaužė 14-tą sovietų mechanizuotą korpą kovos lauke, Pružėnų - Kobrino apylinkėse, kad jis nebepasirodė fronte. 18 val. 13-tas korpas įsijungė į kovą, tačiau kuro trūkumas, mechaniškosios problemos ir netinkama municija panaikino to korpo veiksmingumą. Pavlovas to korpo dalinius siuntė į kautynes pavieniui ir tie daliniai kartojo kitų lemtingas taktines klaidas.

Sovietų kariuomenė, buvusi pasienyje, nukentėjo nuo vokiečių staigaus puolimo. Rusams pavyko susprogdinti tik keletą tiltelių. Vokiečiai spėjo užimti svarbius tiltus skersai Nemuno, Bugo, Sano ir Pruto. Rusų sargybiniai niekur neatsilaikė prieš vokiečių smogikus.

IV. RAUDONOSIOS ARMIJOS PAKRIKIMAS

Ką gi veikė raudonoji armija karo pradžioje? Atrodo, jog vokiečių invazija nustebino tiek pasienio dalinius, tiek štabus, ypač Vakarų apygardos karinę vadovybę. Tačiau negalima teigti, jog raudonoji armija būtų neturėjusi įspėjimų. Minsko štabą pasiekė žinia iš Gardino birželio 20 d., kad vokiečiai nuėmė spygliuotų vielų užtvarą ant Augustavo - Seinų vieškelio, kad ištisą dieną girdėjosi motorų ūžimas anapus sienos; kad vokiečių žvalgybos lėktuvai perskrido rusų teritoriją. Birželio 21 d. Minskas gavo raportus, kad pastebėti dideli vokiečių karių susitelkimai įvairiuose pasienio taškuose. Birželio 21 d., vakare, Pavlovas, tuo metu dalyvavęs teatre, Minsko karininkų ramovėje, gavo žinią, kad vokiečiai netrukus pradėsią invaziją. Tačiau gen. Pavlovas numojo šitą paskutinį įspėjimą, lyg kokią nesąmonę, ir dar labiau susidomėjo Korneičuko komedija.

Užtat, birželio 22 d. rytą, kai 6000 vokiečių pabūklų sudundėjo pasieny, rusai buvo netikėtai užklupti. Vokiečių radijo imtuvai tą rytą pagaudavo vis tą patį rusų komunikatą: "Mus apšaudo! Kas daryti?" Generolas Blumentrittas savo atsiminimuose, kaip kuriozą, užrašė rusų štabo atsakymą: "Ar jūs pakvaišote? Kodėl jūsų pranešimas nešifruotas?!"

Rusų gynyba buvo nesuderinta; vietiniai vadai nedrįso imtis jokios iniciatyvos. Frontiniai daliniai instinktyviai atkakliai laikėsi dar nebaigtuose įtvirtinimuose. Po pusketvirtos valandos kautynių, kai Hitleris jau transliavo savo kalbą apie "didžiausią žygį, kokio pasaulis dar nėra matęs", raudonosios armijos vadovybė davė tokį keistą įsakymą:

> *Kariai puls priešą ir jį likviduos tose srityse, kur tik jis peržengė Sovietų sieną, tačiau be specialaus leidimo kariams neleidžiama peržengti sieną į priešo teritoriją.*

Ankstų rytą Pavlovas pasikvietė generolą Boldiną į štabą. Anot pastarojo, Pavlovas nesuvokė, kas čia per velniava dedasi. Gen. Kuznecovas skambino iš Gardino ir pranešė, kad vokiečiai puola plačiu frontu ir bombarduoja Gardiną. Gardino štabo ryšio centrinė buvo sunaikinta. Dešimtosios raudonosios armijos vadas Golubevas ir ketvirtosios armijos vadas plk. Sandalovas irgi pranešė apie susidariusią kritišką būklę. Intensyvus vokiečių bombardavimas nukirto ryšį tarp daugelio dalinių. Balstogė, Gardinas, Lyda, Lietuvių Brasta, Volkoviskas, Slanimas buvo bombarduojami. Pavlovo viršininkas, maršalas Timošenka vis dar nedavė įsakymo artilerijos užtveriamai ugniai. Tik žymiai vėliau Pavlovas gauna įsakymą iš Maskvos vykdyti "Raudonojo ryšulio planą", t. y., planą, kuris nustato veiksmus valstybės pasienyje. Tačiau šis įsakymas buvo jau pavėluotas, nes vokiečiai vykdė pilnas karines operacijas ir veržėsi gilyn. Vis tik, beveik visur apsuptų rusų dalių reakcija buvo veikli ir agresyvi. Rusų neorganizuotumas, tačiau, nustebino vokiečius ir iš dalies sutrukdė Wehrmachto planus supant susidariusias pėstininkų salas. Ištisos raudonųjų divizijos susitelkdavo ir atakuodavo. Tankų parkai ištuštėjo: viena po kitos, brigados apsiginklavo ir nužvangėjo į frontą, kur vokiečių artilerija jas pavieniui triuškino. Pavyzdžiui, aušـ

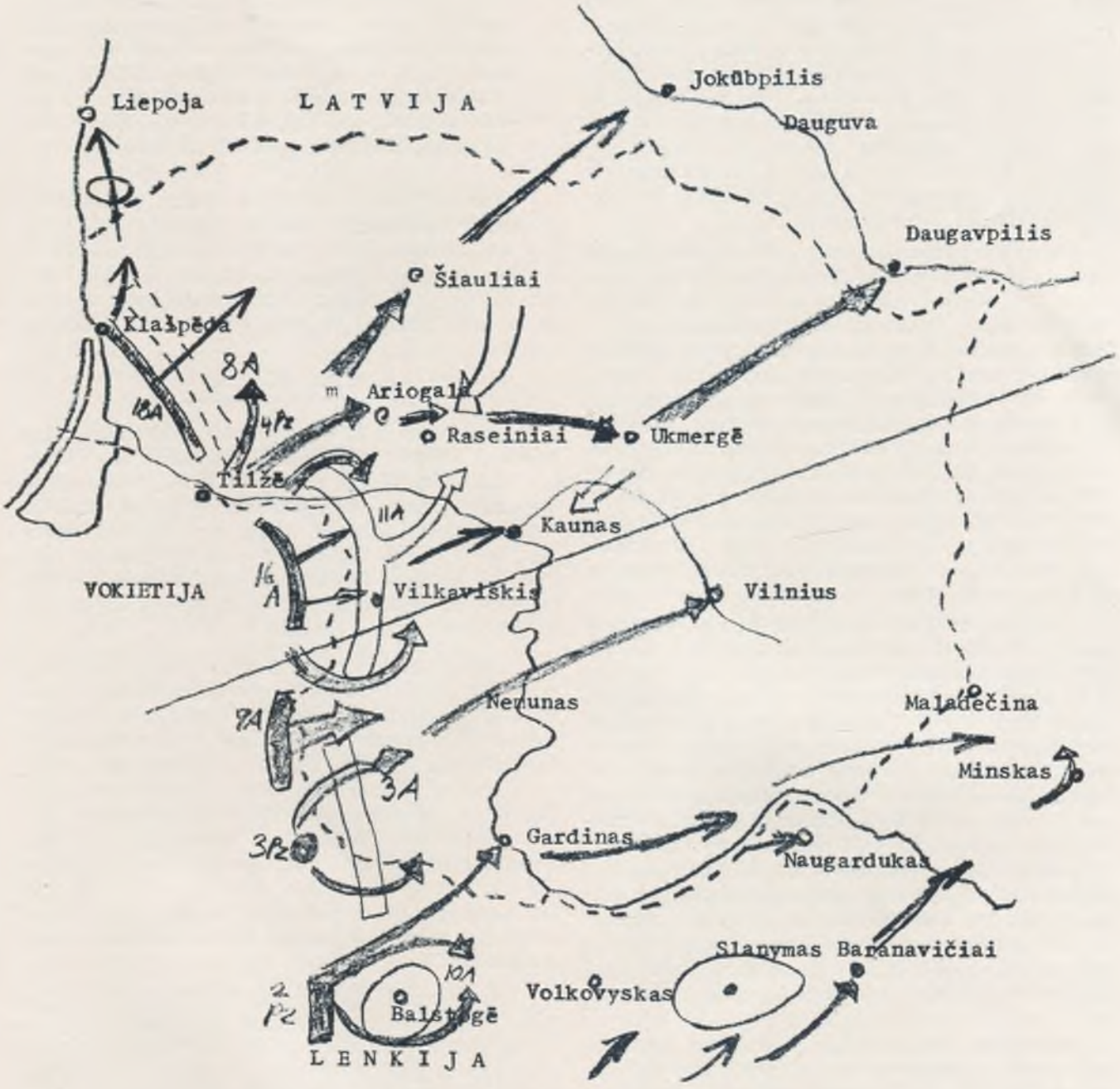

ŽAIBO ŽYGIAI LIETUVOS TERITORIJOJE

Raud. armijos dalys

Vokiečių kar. dalys

tant trys vokiečių korpai tankais ir naikintuvais puolė Golubevo penktąjį pėst. korpą (jo kairįjį sparną). Penktasis korpas turėjo baisių nuostolių. Išvengti apsupimo iš pietų, Golubevas išdėstė 13-tąjį mechanizuotą korpą palei Kurecos upę, tačiau tas korpas teturėjo vos keletą tankų, daugiausia pasenusius T-26 tankus. Nors generolas Nikitinas ir sekmingai atmušė pirmuosius vokiečių puolimus, tačiau jo šeštasis kavalerijos korpas buvo vokiečių bombonešių ir naikintuvų sunaikintas. Kavalerijos likučiai pasitraukė už Balstogės į rytus.

Nevykęs pasienio armijų išdėstymas sudarė Pavlovo frontui silpną centrą. Jo pėstija skaičiumi vos atitiko vokiečių pėstininkus. Šarvuočių atžvilgiu, Pavlovas buvo silpnas, nes jo frontą spaudė Hoepnerio, Hotho ir Guderiano šarvuočių grupės. Kai susisiekimas su Minsko štabu buvo atnaujintas, Pavlovas įsakė gen. I. V. Blodinui dar tą patį vakarą pradėti priešpuolį dešimtąja armija. Boldinas protestavo, aiškindamas, kad jo dešimtoji armija yra beveik išmušta. Pavlovas laikinai sudvejojo, bet, pagaliau, tarė: "Štai toki yra mano įsakymai. Jūsų pareiga juos vykdyti". Iš tikrųjų, jis jau nebesiorientavo (vėliau, už nesugebėjimą ir nerangumą, jis buvo sušaudytas).

Nakties metu Pavlovas dar bandė atitraukti tankų likučius iš 10-tos raudonosios armijos, sudarydamas specialią "smogiamąją jėgą" iš 6-to ir 11-to mechanizuoto korpo ir 6-to kavalerijos korpo. Gen. ltn. I. V. Boldinas turėjo vadovauti tai "jėgai" ir birželio 23 d. pulti vokiečių pietinį šoną. Turbūt tie įsakymai nebepasiekė visų dalių, o 10-tos armijos vadas Golubevas nelabai norėjo juos ir vykdyti, kadangi jo paties ruožas buvo smarkiai spaudžiamas. Kaip ten bebūtų, sekantį rytą išsirikiavo tik 11-tas mechanizuotas korpas. Šeštasis mechanizuotas korpas ir kavalerija dar buvo išsiskleidę keliuose. Visą rytą Luftwaffe tuos dalinius daužė. Kavalerija turėjo baisių nuostolių. To pasekoje, birželio 24 d. Pavlovo armijos nebepajėgė uždaryti fronto lūžį.

Generolų Fediuninskio ir Boldino atsiminimai tvirtina, kad Stalinas ir karo vadovybė dar vis tikėjosi išvengti karo. Nurodymai užimti pasienio artilerijos pozicijas buvo išsiuntinėti armijoms tik invazijos pirmąjį vakarą; taip pat įsakymai išskleisti sutelktus lėktuvus pasienio zonos aerodromuose ir iš viso pasiruošti karui. Tie įsakymai buvo šaukštai po pietų. Pirmoji generalinio štabo direktyva įrodo Sovietų nesiorientavimą tikrojoje padėtyje:

1) Mūsų kariai visomis jėgomis puls priešo jėgas ir jas sunaikins ten, kur tik jos įsibrovė į Sovietų teritoriją;

2) Mūsų žvalgybos ir kovos lėktuvai suseks priešo lėktuvų ir kariuomenės telkimus. Galingais smūgiais mūsų lėktuvai išblaškys priešo pagrindinius karinius telkinius ir aerodromus. Šitie smūgiai bus vykdomi nuo 60 ligi 100 mylių vokiečių užfrontėje. Klaipėda ir Karaliaučius bus bombarduojami. Kol kas, jokie oro puolimai nevykdomi suomių ir rumunų teritorijoje.

Kadangi įsakymas buvo duotas po Sovietų aviacijos sunaikinimo, tai jis negalėjo būti vykdomas. Birželio 22 d. vakare vokiečių vidurinės grupės kairysis sparnas jau žygiavo toli už Kauno, šiaurės link. Rusų 11-ta armija buvo sumušta ir netvarkingai traukėsi iš Kauno Vilniaus link.

V. ŽAIBO ŽYGIAI

Jau birželio 22 d. rytą vokiečiai užėmė Kybartus, Vištytį, Naumiestį, Jurbarką ir Taurage. Vokiečių 16-toji armija iš pietų manevravo supdama priešą. 4-ta šarvuočių grupė skubėjo šiaurės link. 8-tos ir 3-čios raudonosios armijos šonai buvo išplėšti: vokiečių tankai juos spaudė ir alino. Sovietų 11-tos armijos kairysis sparnas ir trečios armijos dešinysis sparnas pajuto vokiečių pilną smūgį.

Pavlovas stengėsi uždaryti lūžį, perkeldamas divizijas iš 10-tos raudonosios armijos sektoriaus, paremti nusilpusią trečiąją raudonąją armiją. Šis manevras atidengė kelią į Minską ir paliko gen. mjr. A. A. Korobkovo 4-tą armiją be paramos. Korobkovo centrą spaudė von Kluge, o jo dešinysis sparnas buvo apriestas Hotho 3-čios šarvuočių grupės. Guderiano 2-ji šarvuočių grupė atstūmė Korobkovo kairįjį sparną. Po trijų parų Guderianas pasistūmėjo šimtą mylių pirmyn, pasiekdamas Slanimą. Jisai kartu su Hothu uždėjo kilpą ant Korobkovo pėstijos ir šarvuočių.

Netrukus 11-toji raudonoji armija iš Suvalkijos persikėlė per Nemuną ties Panemune. Tą pačią dieną vokiečių 3-čios šarvuočių grupės avangardas persikėlė per Nemuną nuo Kauno į pietus. Vokiečių gen. štabo viršininkas Halderis įrašė į savo dienoraštį: "Rusai nemano pasiduoti, operacija, atrodo, eina pagal planą. Lietuva bus peržygiuota: Vilnius ir Kaunas užimti". Iš tikrųjų, tai patys lietuviai išvalė rusus iš abiejų savo sostinių. Vokiečiai buvo nustebinti, kai įžygiavę į Vilnių birželio 24 d. rytą ir į Kauną birželio 25 d., rado tuos miestus lietuvių aktyvistų rankose.

Birželio 24 d. Boldino raudonieji šarvuočiai perėjo į priešpuolį iš Gaižiūnų, Kauno link,

bet Luftwaffe nuslopino jų veiksmus. 11-toji raudonoji armija, tiesą sakant, buvo persilpna sekmingai vykdyti tą izoliuotą operaciją.

Birželio 25 d. vokiečių 26-tas šarvuočių korpas paėmė Lesną ir nužygiavo 50 mylių Slucko link. Sekantį rytą 66-tas šarvuočių korpas užėmė Baranovičius ir vakare įžygiavo į Stolpcus. Birželio 27 d. tas korpas nužygiavo 50 mylių į Minską, kur susijungė su pietine Hotho "replių" dalimi, uždarydamas Slanimo "katilą" (*Kessel*). Tai buvo vienas iš žymiausių žygių šarvuočių karo istorijoje.

Bet kas gi tuo tarpu dėjosi šiaurės ruože? Ariogala buvo svarbus strateginis taikinys. Ten žygiavo gen. Brandenbergerio 8-ta šarvuočių divizija. Korpo vadas von Manšteinas lydėjo diviziją savo šarvuočiu. Jisai vis ragino divizijos karius: "Pirmyn. Pirmyn. Nepaisykit sparnų. Nepaisykit uždangos. Ariogalos viadukas turi būti užimtas. Reikia staiga užimti Daugpilį". Būdamas narsus, bet ir apskaičiuojantis strategas, Manšteinas gerai suprato, jog Barbarosos operaciją vokiečiai laimės tik tada, kai sumuš rusus staigiu puolimu per pirmas savaites. Jis suprato, kad Rusija bus įveikta tik tada, jei puolikas smogs krašto karinį ir politinį centrą, jei jis nuvers krašto vadovybę ir tuo būdu suparaližuos krašto milžinišką karinį pajėgumą.

Birželio 23 d. 19 val. priekinės saugos praneša 8-tos šarvuočių divizijos štabui: "Ariogalos viadukas užimtas". Manšteinas įsakė tankams eiti pirmyn. Pirmyn! Manšteinas vadovavo tokiam šarvuočių smūgiui, kurio joks taktikas dar nebuvo mėginęs. Ar jo korpui pavyks užimti Daugpilį? Ar jis galės nužygiuoti 230 mylių per raudonųjų gynimąsi ir užimti Dauguvos tiltus?

Šiaurės grupės tikslas buvo Leningradas, jos smūgiai turėjo suparaližuoti tą centrą. Tą padaryti reikėjo peržengti per Dauguvą. Manšteino 56-tas šarv. korpas ir jo kairiame sparne veikęs Reinhardto 41-as šarv. korpas turėjo užimti tiltus ties Jokūbpiliu ir Daugpiliu. Bet tas šarvuočių karas nebuvo lengvapėdiška avantiūra. Pirmos dvi paros įrodė, kad priešas atkaklus. Rusai dar turėjo tankų. Ir dar kokių tankų! 41-as šarv. korpas greit patyrė, kokie tie rusų tankai buvo.

Pabaltijo karo apygardos viršininkas sutelkė likusius šarvuočių dalinius — apie tris divizijas —ir birželio 23 d. popiety pradėjo priešpuolį iš Šiaulių. Abejotina, ar šis priešpuolis, nors ir suderintas su Boldino grupės operacija, būtų galėjęs uždaryti fronto lūžį. Boldino nerangumas išblaškė betkokias viltis. Raudonųjų šarvuočiai užbėgo ant Reinhardto 41-mo šarv. korpo, kuris ruošėsi pulti Kauną. Susirėmimas įvyko netoli Raseinių.

Birželio 24 d. 13 val. 30 min. Reinhardtas gavo žinią, kad 6-toji šarvuočių divizija susirėmė su raudonųjų tankais prie Dubysos, už Raseinių. Daugiau kaip 100 sunkiųjų sovietų tankų susidūrė su Landgrafo 6-ta šarv. divizija. Susidarė pirmasis krizis vokiečių šiaurės fronte, nes susirėmimas įvyko Manšteino smaigalio užfrontėje. Birželio 24-26 d. d. vyko kritiškos kautynės ties Dubysa tarp vokiečių 41-mo šarv. korpo ir sovietų 3-čio šarv. korpo. Sovietų gen. plk. Fedoras Kuznecovas išrikiavo savo geriausius dalinius (1-ją ir 2-ją diviziją), kurie turėjo 400 tankų.

Vokiečių 1-ji šarv. divizija atvyko paremti šeštąją. Tankai kerėpliavo per smiltingas ir pelkingas apylinkes. Pirmą dieną įvyko daug mažų susirėmimų. Sekantį rytą vokiečius ištiko pavojus. Sovietų sunkiųjų tankų ataka nubloškė antrąją bateriją ir 113-tą šaulių pulką. Nei pėstininkų prieštankiniai pabūklai, nei tankų medžiotojų patrankos, nei patys vokiečių tankai negalėjo peršauti tų apkaustytų pabaisų šarvų. Vokiečių artileristai turėjo horizontaliai nustatyti pabūklų vamzdžius ir šaudyti tiesiai į atrėpliojančius tankus. Sovietų šarvuotosios pabaisos buvo nauji Klim-Vorošilovo serijos modeliai: KV-1 ir KV-2, kurie svėrė 43, bei 52 tonas. Greitumo ir vikrumo dėka vokiečių tankai pagaliau nuveikė sunkesnius sovietų tankus. Vokiečių drausminga ugnies koordinacija ir efektyvus radijo susisiekimas sudarė sąlygas atmušti rusų tankus dvi mylias atgal.

Pirmosios šarvuočių divizijos pranešimas taip apibūdino šias tankų kautynes:

> *KV-1 ir KV-2 tankai, su kuriais mes pirmą sykį čia susidūrėm, buvo nuostabūs. Mūsų kuopos pradėjo šaudyti maždaug iš 800 metrų atstumo. Tačiau šis šaudymas nebuvo efektyvus. Mes artėjom prie priešo, o jis irgi avansavo, nekreipdamas ypatingo dėmesio į mūsų ugnį. Netrukus mus skyrė tik 50-100 metrų. Mes paleidom fantastiškas ugnies salves, tačiau be jokių rezultatų, rusų tankai vis ėjo pirmyn, nes mūsų šūviai atsimušė nuo jų. Mes išvydom baisią padėtį, kai rusų tankai prasiveržė pro pirmo šarvuočių pulko gretas ir puolė mūsų pėstininkus užfrontėje. Mūsų šarvuočių pulkas apsisuko ir nusivijo paskui KV-1 ir KV-2 tankus, maždaug riedėdamas lygiagrečiai jų. Šios operacijos metu mums pavyko ypatingais šūviais, maždaug iš 30-60 m. atstumo, kaikuriuos tankus sustabdyti. Pagaliau padarėme priešpuolį ir atmušėme rusus. Gynybinis frontas buvo sudarytas ties Vosyliškėm.*

Rusų sunkiuosius tankus saugojo 80 mm šarvai, kurie vietomis buvo sutvirtinti iki 120 m m storumo. Tie tankai turėjo 7,62 arba 15,5 cm. patrankas ir 4 kulkosvaidžius kiekvienas. Jų greitis lygumoje buvo 25 mylios per valandą. Vokiečiams didžiausias galvosūkis buvo tankų šarvai; vienas paimtas KV-2 tankas turėjo 70 taiklių šūvių žymes, bet nė vienas šūvis nepradūrė šarvų. Kadangi vokiečių prieštankiniai pabūklai nepajėgė tų milžinų sustabdyti, tai jie stengėsi susprogdinti tankų vikšrus ir paskiau pačius tankus sunaikinti artilerija bei priešlėktuviniais pabūklais.

Kautynės buvo išspręstos birželio 26 d. rytą. Rusų tankai dar kartą puolė, bet vokiečių artilerija juos išblaškė. Po to, vokiečių pulkai perėjo priešpuolin. 8 val. 38 min. 1-as šarv. pulkas susijungė su 6-tos šarv. divizijos avangardu. Rusų 3-as šarv. korpas buvo sunaikintas. Šios dvi vokiečių šarvuočių divizijos kartu su 36-ta motorizuota divizija ir 269-ta pėst. divizija sunaikino sovietų šarvuotas jėgas šiaurės Lietuvoje. Sunaikintų rusų tankų buvo 200, sunkiųjų KV-1 ir KV-2 tankų — 29. Tokios buvo Raseinių kautynių pasekmės. Jau birželio 25 d. raudonoji armija masiškai traukėsi iš Šiaulių. Kelias į Jokūbpilį buvo laisvas 41-mam šarvuočių korpui.

Šiose kautynėse vokiečiai atstūmė frontą 130 mylių. Birželio 25 d. vokiečių 16-ta armija ir 4-tas šarvuočių grupės junginys buvo tik 126 kilometrų nuo Dauguvos. Kiti vokiečių vienetai Vilniaus - Minsko linijoje jau buvo įsiveržę 230 kilometrų į priešo teritoriją.

VI. VALYMAS

Kur buvo Lohmeyeris? Vokiečių 18-tos armijos ir 291-mos divizijos štabuose dažnai kildavo toks klausimas. Birželio 24 vakare plk. Lohmeyeris su 505-tu pėst. pulku jau buvo 7 mylios nuo Liepojos. Birželio 25 d. jis mėgino užimti uostą, puldamas įtvirtinimus. Raudonarmiečiai, tačiau, atkakliai gynėsi. Tada Lohmeyeris pergrupavo savo dalinius; jam į pagalbą atvyko dar du pulkai. Liepojos įgula išėjo priešpuolin su tankais. Birželio 37 d. rusai dar padarė vieną masinį išpuolį ir net pralaužė vokiečių frontą. Vokiečiams nebuvo lengva uždaryti spragą. Pagaliau, apie vidurdienį, vokiečių 505 pėst. pulkas ir smogikų daliniai pralaužė rusų pozicijas. Sekančią dieną vokiečių smogiamieji daliniai įsibrovė į Liepoją.

Kautynės miesto gatvėse tęsėsi dvi paras. Tik sunkios patrankos ir lauko haubicos pajėgė sunaikinti rusus užbarikaduotuose pastatuose. Vokiečiai turėjo daug nuostolių. Galų gale, birželio 29 d. vokiečiai nugalėjo laivyno tvirtovę. 18-tos armijos pėstija laimėjo pirmą savo pergalę. Bet, kartu, jiems ji buvo skaudi pamoka: Liepoja pademonstravo, kad raudonarmietis sugeba atsilaikyti tvirtose pozicijose, ypač kai jiem vadovauja pasiryžę karininkai ir kai sovietų vadovybė turi laiko organizuoti gynybą.

Vokiečių žygis tęsėsi be didelių kliūčių. Didelės raudonarmiečių masės buvo apsuptos Baltogės "katile". Vienuolika raudonųjų divizijų buvo pagautos Minsko srity. Birželio 28 d. vokiečia pasiekė Minską, veržėsi į Latviją ir priėjo prie tiesioginio kelio į Leningradą.

Lietuvių sukilimas ir lietuvių partizanų veikimas užfrontėje demoralizavo raudonarmiečius. Daugelis raudonarmiečių išmėtė ginklus ir uniformas. Kai kur rusai grupėmis slapstėsi miškuose. Lietuvių partizanai, kai kur, kartu su vokiečių kariais, persekiojo ir likvidavo tokias grupes. Iki birželio galo kautynėse Lietuvoj buvo sunaikinta tarp 12 ir 15 rusų divizijų.

Likęs be šarvuočių šiaurvakarių frontas greitai byrėjo. Likusios raudonosios armijos traukėsi atgal į Rygą ir apleido kelius, vedančius į Dauguvą. Birželio 25 d. Manšteinas jau pasiekė Ukmergę, sekančią dieną jis buvo netoli Daugpilio. Anksti rytą, birželio 26 d., 8-tos šarvuočių divizijos smaigalys, pralaužęs Kuznecovo armijų pasipriešinimą, buvo jau prie Daugpilio. Brandenburgo pulko (žvalgybos smogikų vieneto) specialus junginys, vadovaujamas vyr. ltn. Knaako, staiga įvažiavo į rusų dar okupuotą miestą ir užėmė tiltus, kurių raudonųjų sargybiniai nespėjo išsprogdinti. Nors pats Knaakas ir penki jo smogikai žuvo, jo dalinys sekmingai išsaugojo tiltus, kol atvyko Manšteino tankai. Tik geležinkelio tiltas buvo dalinai sužalotas, bet Manšteinas jau turėjo prietiltį į rytų Latviją.

Tada vokiečių karo vadovybė sudvejojo. Staiga, Hitleris išsigando. Nors jo karyba buvo pagrįsta drąsumu, neapgalvotu narsumu ir laime, jis drebančiu pirštu rodė savo strategams, kad jo sparnas buvo neapsaugotas. Be to, jis nepasitikėjo savo generolų sugebėjimams. Užtat, Manšteinas gavo įsakymą: "Sustok! Daugpilio prietiltis turi būti apsaugotas. Lauk kol atžygiuos 16-tos armijos kairysis sparnas". Tuo būdu vokiečių ofenzyva, iš dalies, nustojo spartos.

Tai buvo pirmas skambutis, kad bus blogai. Buvo dar ir kitų skambučių: daugelis raudonarmiečių beprasmių priešpuolių; tarytum, noras paguldyti dešimt rusų gyvybių už vieną vokietį, krašto erdvumas ir niūrūs horizontai. Net pergalės įkarštyje, kai kurie vokiečių kariai turėjo klaikių nujautimų. Pavyzdžiui, tuo metu plk. Bernd von Kleistas rašė:

TAI BUVO PRIEŠ 25 METUS

(Vilnius, 1940-41 metai)

ŽEIMYS

Tais metais žiema Vilniaus krašte buvo gan šaltoka ir sniego buvo iškritę apsčiai. Bet kai senasis miestas dunkso tarp kalnelių, tai nei audros, nei pūgos nesijautė. Ir iš paviršiaus žvelgiant, gyvenimas plaukė kasdienine vaga.

Bet Vilniaus miesto gatvėse, kaip ir kitur Lietuvoje, maišėsi neįprastos mums žmogystės: iškreiptų veidų mongolai kariai, ilgaskverniai, mėlynomis kepurėmis, enkavedistai ir įvairūs politrukai - komisarai.

Tie neprašyti svečiai visiškai nesiderino su bendra miesto aplinka, o tuo labiau netiko savo dvasia bei žema kultūra prie vietos gyventojų. Jie buvo viską naikinantieji parazitai, nešantys pražūtį ne tik Lietuvai, bet ir visai Vakarų Europos civilizacijai, bei jos kultūrai.

Aišku savaime, jog lietuviai tų neprašytų svečių nepakentė ir jais, tiesiog, bodėjosi.

Jei jau civiliniai žmonės tų atėjūnų nekentė, tai ką jau bekalbėti apie lietuvius karius. Lietuviai kariai ir buvo ta didžioji rakštis okupanto akyse. Okupantas lietuviais kariais irgi nepasitikėjo, todėl jo tikslas buvo kaip nors ilgiau išlaikyti lietuvius karius vienoje masėje ir savo kontrolėje. Okupantas galėjo tuojau visus lietuvius karius paleisti - demobilizuoti, bet jis puikiai žinojo, jog jie yra tvirto patrijotinio nusistatymo ir juos paleidus jų jau nebesugaudysi. Okupantas turėjo omenyje perauklėti lietuvius karius ant savo kurpaliaus ir iš lėto visą jų masę nustumti į Rusijos gilumą, iš kur jau kelio atgal nebūtų.

Jau 1940 m. spalio mėn. pradžioje į lietuvių karių dalinius prisistatė rusai politrukai. Vos tik kiek apsižvalgę, jie ėmėsi jiems skirto darbo visomis keturiomis. Tačiau, prieš kalbant apie jų veiklą lietuvių daliniuose, reikia bent trumpai peržvelgti, kas per sutvėrimai tie politrukai buvo.

Trumpai tariant, politrukai buvo ir yra komunistų partijos ausys ir akys. Bet kokios asmenybės tie politrukai buvo?

Ano laiko politrukai, bent daugumoje, buvo paimti iš "bezprizornikų" namų auklėtiniai. Pilietinių karų metu Rusijoje buvo atsiradę labai daug našlaičių. Jie buvo surankioti į tam tikrus namus ir išauginti. Jie niekad ir nieko nebuvo girdėję apie kitus kraštus ir gyvenimo sąlygas kitur. Jiems buvo įkalta į galvą, jog kas yra kitur, tai viskas yra negera ir supuvę, o kas yra rusiška, tai yra geriausia. Kadangi jie buvo išauginti komunistų valdžios lėšomis, tai jie ir privalėjo sąžiningai tarnauti valstybei.

Valstybę gi valdo komunistų partija, tai ir jie yra tik akli partijos tarnai.

Tai maždaug tokie dvasios "ubagai" ir atėjo perauklėti lietuvius karius. Štai į kuopą, kur beveik visi lietuviai kariai buvo suvalkiečiai, prisistato, vieną gražią popietę, politrukas S. Duračenko. Jis ir buvo, pilna žodžio prasme, "durakas". Pirmutinis jo darbas buvo surašyti kiekvieno kario biografiją. Na ir rašė jis. Rašė viską labai kruopščiai. Rašė ne tik kario, bet jo tėvų ir diedukų praeitį. Jam reikėjo pasaky-

---

Vokiečių kariuomenė kovoja su Rusija, kaip dramblys, puolantis skruzdėlių ordas. Dramblys užmuš tūkstančius, gal net ir milijonus skruzdėlių, bet ilgainiui jų skaičius jį nugalabins. Skruzdės jį sues iki kaulo.

Bibliografija

1. I. V. Boldin, Stranitzy žizni (Moskva, 1961).
2. Paul Carell, Hitler Moves East, 1941-1943 (Niujorkas, 1965).
3. Paul Carell, Unternehmen Barbarossa (Frankfurt a. M., 1963).
4. Alan Clark, Barbarossa: The Russian German Conflict, 1941-45 (Niujorkas, 1965).
5. Walter Chales DeBeaulien, Der Vorstoss der Panzergruppe 4 auf Leningrad (Neckargemund, Kurt Vowinchelverlag, 1961).
6. Walter Goerlitz, Der Zweite Weltkrieg, 1939-1945 (Stuttgart, 1951).
7. R. L. Garthoff, How Russia Makes War (London, 1954).
8. Heinz Guderian, Erinnerungen eines Soldaten (Heidelberg, 1951).
9. Peter Kleist, Zwischen Hitler und Stalin (Bonn, 1950).
10. Alfred H. F. Philippi, Der Feldzug gegen Sowjetrussland 1941 bis 1945 (Stuttgart, W. Kohlhammerverlag, 1962).
11. Pospelov, Istorija Velikoi Otečestvennoi Voinyj Sovietskogo Sojuza, 1941-45, Tom II (Moskva, 1960).
12. Kurt von Tippelskirch, Geschichte des Zweiten Weltkriegs (Bonn, 1957).
13. United States Department of the Army, German Campaign in Russia.

ti, kiek karys pats, arba jo tėvai turi žemės, kiek galvijų, arklių, kiaulių, avių ir t.t. Politrukas labai domėjosi, kiek kurio kario tėvai turi samdinių, atseit, kokie kapitalistai ir liaudies eksploatatoriai jie yra.

Politrukas tuojau pakeitė ir karių užsiėmimo tvarkaraštį. Dingo iš tvarkaraščio švietimo, tėvynės pažinimo ir tikybos pamokos. Vieton tų dalykų jis įrašė savo "politpadgatovką", t. y. smegenų perplovimą.

Kiekvieną rytą, prieš užsiėmimus vieną valandą, vieną valandą po pietų ir valandą, o dažniausiai ir ilgiau, prieš einant kareiviams gulti, jis vargino juos savo nuobodžiais plepalais apie komunistų sukurtą rojų, apie nenugalimą raudonąją armiją ir pan. Kad sekmadieniais kariai neturėtų progos nueiti bažnyčion, tai jis tuo metu aiškindavo komunistų partijos istoriją, ateizmą ir kita.

Kariams tie jo nuolat besikartoją plepalai įgrįso iki gyvo kaulo ir jie visai nesidomėjo jo kalbomis. Jie dažniausiai žiovaudavo jo plepalų metu, kiti gi snausdavo už draugo nugaros.

Daug įdomiau kareiviams pasidarė, kai jie prasimanė užduoti politrukui įvairius klausimus. Jie daugiausiai klausinėdami apie Vokietijos - Rusijos repatrijacijos sutartį, apie gyvenimo sąlygas Vokietijoje, rusų-suomių karą ir daug kitokių įvairių klausimų. Lietuviai kariai nuduodavo mažai ką išmaną apie tuos reikalus, o politrukas, išsijuosęs, viską aiškindavo ir rezultate viskas išeidavo sovietams į naudą ir jie visuomet likdavo nugalėtojai ir teisūs.

Nors jis ir labai daug nesąmonių priplepėdavo, bet kai ką ir naudingo pasakydavo. Jis nuolat kartojo, jog nežiūrint įvairių sovietų - vokiečių sutarčių, vokiečiai yra fašistai - hitlerininkai ir laikui bėgant turės būti sunaikinti. Tokie ir panašūs jo išsireiškimai kėlė viltį, jog turės kilti karas, o tuo pačiu ir proga nusikratyti iš rytų atvykusių azijatų.

Daug vargo politrukas Duračenko turėjo su kariais repatrijantais. Jis įvairiais būdais įtaigavo lietuvius karius, kad jie nerepatrijuotų į Vokietiją. Jis įrodinėjo, jog Vokietija yra sugriau ta, jog ten žmonės badauja ir pan. Bet kai jam atkalbėti nuo repatriacijos nei vieno kario nepasisekė, tai perpykęs šaukė: "Važiuokite sau, bet mes jus greitu laiku ir Berlyne rasime!" Tokie jo išsireiškimai tik maloniai pakutendavo širdį lietuviams kariams.

Bet, štai, tuojau po Kalėdų, kurias lietuviai kariai paskutinį kartą dar lietuviškoje dvasioje atšventė kareivinėse, pasklido gandas, jog reikės duoti naują priesaiką sovietams. Lietuviai kariai nei klausyti apie tai nenorėjo ir tik ranka numodavo išgirdę ką nors kalbant apie tą priesaiką. Nors politrukas S. Duračenko dieną naktį aiškino naujos priesaikos reikalingumą, bet lietuviai kariai vis tvirtindavo, jog jie jau yra vieną kartą prisiekę savo valdžiai ir antroji priesaika jiems nėra reikalinga. Ko toliau, tuo labiau kova tarp politruko ir lietuvių karių aršėjo. Sausio antroje pusėje kariams vyko žiemos pratimai. Sniego miškuose buvo gan daug ir šaltis irgi spaudė, o ypač naktimis. Kariai gerokai prišalo, privargo, buvo nepatenkinti ir susiriesdami keikė politruką ir jo sovietinę tvarką.

Vos spėjus grįžti po tų sunkių ir šaltų manevrų, politrukas ir vėl pradėjo kalti kariams naujos priesaikos tekstą. Priesaikos lapas buvo kietame apdare, papuoštas auksinėmis raidėmis ir priesaikos tekstą perskaičius, kiekvienas turėjo pasirašyti. Priesaikos tekstas prasidėjo žodžiais: "ja graždanin Sovietskavo Sojuza"... Tas labai pykino lietuvius karius ir jie šaukė, jog jie yra Lietuvos piliečiai, o ne kokio ten sov. sojuzo.

Kai politrukui nesisekė palaužti lietuvių karių pasipriešinimo, tuomet buvo įsakyta lietuviškam kadrui išaiškinti kareiviams esamą padėtį ir kad priesaikos priėmimas yra neišvengiamas reikalas. Nors ir labai atsargiai, bet vyresniųjų lietuviai kariai buvo įtaigojami pasirašyti po priesaikos tekstu. Vyresnieji buvo geriau informuoti apie padėtį krašte ir užsieniuose, o taip pat ir apie būsimus įvykius ateityje.

Daugumas karių sutiko su vyresniųjų mintimi, bet buvo ir kietų užsispyrėlių, kurie pasirinko kančias ir mirtį, bet maskoliškos priesaikos nepasirašė. Vienas iš tokių narsuolių, tai vilnietis, eilinis J. Savaitis. Jis tvirtino: "Mano brolis niekad neprisiekė lenkams okupantams ir buvo sušaudytas, tėvas už tą pat buvo lenkų nukankintas ir aš neprisieksiu tiems dvasios ubagams."

Kai prievartinės priesaikos diena, vasario mėn. 13-toji, artėjo, tai politrukas Duračenko iš kailio nėrėsi, kad kaip nors palaužtų ir paskutinius užsispyrėlius ir kad priesaika būtų šimtaprocentiniai atlikta. Bet kai jo pastangos liko be vaisių, tuomet buvo panaudota klasta ir teroras.

Eiliniai kareiviai, J. Savaitis ir V. Mureika, buvo, neva tai, perkelti į kitą dalinį. Priesaikos išvakarėse, t.y. vasario mėn. 12-tos d. popietėje, jie abu, nešini savo aprangą, žygiavo Kosčiuškos gatve. Tuo metu privažiavęs kariškas sunkvežimis paėmė juos, neva tai, pavėžėti, bet nuvežė ne į jiems skirtą dalinį, o į Lukiškių kalėjimą. Panašių "nusikaltėlių" ten buvo suvežta apie 60 karių. Karui prasidėjus ir rusams pasitraukus, buvo atrasti dokumentai ir išlikę gyvi kalėjimo prižiūrėtojai paliudijo, jog tie kariai visi buvo žiauriai nukankinti.

Kai vasaris buvo šaltas ir žvarbus vėjas švilpavo plikomis Vilniaus medelių šakutėmis, tai birželis jau buvo saulėtas ir šiltas. Ypač Varėnos Valkininkų, Pabradės - Pašeimenės smėlėtose apylinkėse buvo jau gerokai karšta.

Kai Vilniuje, Kaune ir daug kur kitur Lietuvoje lietuviai patrijotai, vienas po kito, iš po nakties dingdavo, kai nuolat sklido kalbos apie būsimus trėmimus Sibiran, tai kiekvienas buvo susimąstęs ir rūpesčių pilnas, nes nebuvo tikras, kas jo laukia sekančią naktį.

Tuo metu lietuviai kariai stovyklavo Varėnos - Valkininkų ir Pabradės - Pažeimenės karių stovyklose. Visai natūralu, jog ir lietuvių karių nuotaika tada irgi buvo labai prislėgta, nes žinios apie krašte vykstantį terorą juos greitai pasiekdavo.

Nežiūrint didelės kaitros, karių užsiėmimai stovyklose tęsdavosi nuo ankstyvo ryto iki vėlyvo vakaro. Maistas gi, rusiškas kario davinys, mūsų kariams buvo neįprastas: pusryčiams buvo verdama daržovių sriuba ir arbata, pietums, dažniausiai, sūri žuvis ir grikių košė su saulėgražų alyva, o vakarienei ir vėl kokia nors sriuba.

Kareiviai jau visiškai neturėjo asmeniškos laisvės, nes be rusų politrukų, kuopose jau buvo po 2-3 rusus karininkus ir po 10-12 rusų kareivių.

Birželio mėn. pradžioje, iš Pabradės stovyklos buvo paleista į atsargą keletas kareivių. Tai buvo daugiau išsilavinę, turtingesnių ūkininkų vaikai, kurie, kartais, neigiamai išsitardavo prieš sovietinę santvarką. Jie buvo nepageidautinas elementas komunistinėje santvarkoje. (Netrukus buvo gauta žinia, jog paleistieji, neva tai į atsargą, pakeliui buvę areštuoti ir nei vienas jų savo namų nepasiekęs).

Tuo metu Pabradės lietuvių karių stovykla jau buvo apsupta rusų. Jų buvo pilna apylinkės miškuose. Jie jokių užsiėmimų neturėjo. Rusai karininkai vis tvirtino, jog greitu laiku įvyksią bendri manevrai. Tačiau tai buvo tik paprastas melas. Rusai ten riogsojo tik kaip atsarga tam tikram atvejui.

Beveik kiekvieną vakarą lietuviai karininkai buvo šaukiami prie pulko štabo palapinės įvairiems įsakymams bei instrukcijoms gauti. Kartais šaukdavo tik kuopų vadus, o kartais ir visus dalinių karininkus, Jei tai ir buvo proga įsakymams perduoti, tai kartu buvo ir patikrinimas, ar dar visi karininkai randasi savo vietose, nes jau vienas kitas buvo pasišalinęs iš stovyklos. Žinia apie galimą karo pradžią jau senokai ėjo iš lūpų į lūpas.

Štai ir birželio mėn. 13-tos pavakarė.

Šį kartą karininkai buvo šaukiami prie pulko štabo palapinės kitaip negu kad paprastai būdavo daroma. Politrukai ir pasiuntiniai bėgo nuo vienos palapinės prie kitos ir pavardėmis šaukė atskirus karininkus, kad jie skubiai eitų prie pulko štabo palapinės. Vieni iš karininkų skubėjo žemėlapinėmis nešini, kiti gi be jų; vieni su diržais ir ginkluoti, kiti gi be ginklų, bet turbūt retas kuris iš jų nujautė, jog tai paskutiniai jų žingsniai laisvėje. Prie pulko štabo palapinės jiems buvo pareikšta, jog vyksią į šalimais esantį miškelį, išnagrinėti manevrams uždavinį kartu su rusais karininkais.

Karininkai, nepasiėmę žemėlapinių, pareiškė norą jas atsinešti, bet jiems buvo pareikšta, jog jos nebūtinai reikalingos. Vienas kitas ir nepaėauktas pavarde karininkas buvo prisistatęs prie p. štabo palapinės, bet tie buvo grąžinti į dalinius, nes, matomai, buvo nutarta nors po vieną liet. karininką dar palikti daliniuose.

Likusieji, gi, kiek paėjus, buvo apsupti rusų karių, nuginkluoti ir nuvežti į Pažeimenės geležinkelio stotį. Ten jie buvo patalpinti į iš anksto jiems skirtus vagonus ir išvežti į nežinią. Nuo to laiko jų jau niekas nebematė gyvųjų tarpe.

Šiais metais sukanka lygiai 25 metai nuo tų tragiškųjų įvykių.

Ar mes, išvengę to teroro ir neužtarnautos paniekos, neprivalome prisiminti savo kovos draugų, žuvusių be jokios kaltės, o vien tik todėl, jog jie mylėjo Tėvynę?

Okupantas išdraskė Lietuvoje visus paminklus už laisvę žuvusiems. Ar mes neprivalome čia pastatyti jų garbei paminklą, kad jaunoji karta matytų, jog buvo žmonės, kurie mylėjo Tėvynę, kovojo ir mirė už ją?

— — —

Atitaisome

Balandžio mėn. KARYJE, 98 psl., Dr. V. Sruogienės str. "Karinis paruošimas D. Lietuvos kunigaikštijoje", antrojo skirsnio pavadinimas turi būti: "Karo Mokyklos Lietuvoje ir Lenkijoje XVIII Amžiuje".

A.A., mielam karo mokslo draugui, diplomuotam statybos inžinieriui, leitenantui

PRANUI ČEPONIUI

mirus, jo šeimai ir giminėms giliausios užuojautos reiškia

Liet. Karo Mokyklos 23-ji kadro laida

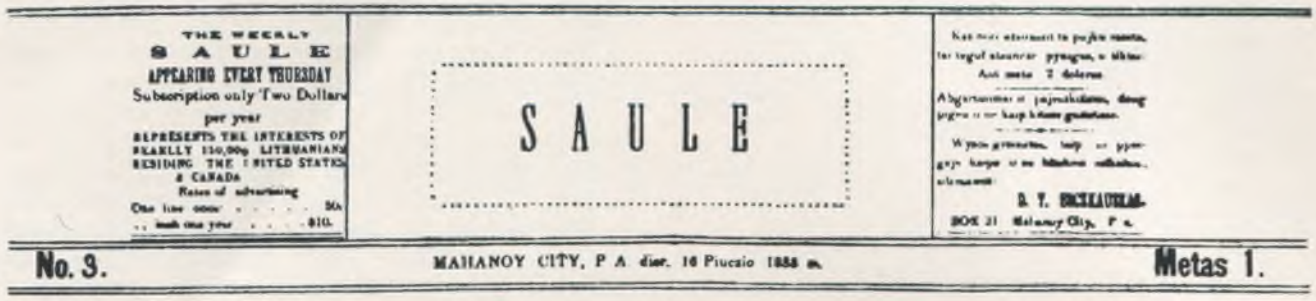
THE WEEKLY
S A U L E
APPEARING EVERY THURSDAY
Subscription only Two Dollars
per year
REPRESENTS THE INTERESTS OF
NEARLY 150,000 LITHUANIANS
RESIDING THE UNITED STATES
& CANADA
Rates of advertising
One line once 50c
.. each one year . . . . $10.

SAULE

No. 3. MAHANOY CITY, P A dien. 16 Piuczio 1888 m. Metas 1.

ANKSTYVOJI AMERIKOS LIETUVIŲ IŠEIVIJA IR JŲ SPAUDA

JONAS PUZINAS

(Pabaiga)

"Saulė"

D. T. Bočkauskas, išsikėlęs į Mahanoy City, įrengė savo spaustuvę ir 1888 m. liepos mėn. pradėjo leisti savaitraštį "Saulę". Tai buvo menko turinio, lengvų pasiskaitymų, sensacijų ir visokių įvairenybių laikraštis, iki pat sustojimo 1959 m. birželio 26 d. laikęsis senosios rašybos. 1889-1890 m. "Saulė" turėjo priedą "Linksmi Vakarai", nuo 1899 m. — "Linksma Valanda". Laikraštis buvo labai išplitęs lietuvių angliakasių tarpe. Pvz. 1908 m. turėta net 8000 prenumeratorių. "Saulė" išleido per 200 visokių knygų ir knygelių, jų tarpe ir sapnininkų. Laikraštis visą laiką išliko katalikiškos krypties, bet pačioje pradžioje kai kada pasipešdavo ir su savo giminaite "Wienibe Lietuwninkų". "Saulei" pakritikavus 1888 m. Mahanoy City šaukiamą "Susiwienijimo Lietuwiszku Katalikiszku Draugiscziu" suvažiavimą, "Wienibė Lietuwninkų" taip atsikirto "Saulei":

"Nežinau kokiu spasabu pradeda pliowot ta Saule arba redytojas Saules... Nežinau kodėl jis iszsižiojo su sawo mintuwais taip placziai N. 7 ir 8 Saules, wienok asz skaitydamas tuos numerius taipgi negalėjau sulaikyti savo žiocziu" (*A. Michelsonas,* Lietuvių išeivija Amerikoje. 1961, psl. 191)

Kiti XIX a. galo laikraščiai

Į XIX amžiaus galą lietuviški laikraščiai ėmė dygti kaip grybai po lietaus. 1891 m. spalio 31 d. M. Tvarauskas, lyg atnaujindamas ankstyvesnę "Lietuwiszką Gazietą", New Yorke ėmė leisti "New Yorko Gazietą Lietuwiszką", kuri ėjo iki 1892 m. gegužės 7 d.

1892-93 m. J. Šliūpas Plymouthe ir Shenandoah, Pa. redagavo ir Tilžėje pas Otto von Mauderodę, o nuo 1893 metų Bitėnuose pas Martyną Jankų spausdino literatūros ir mokslo mėnesinį laikraštį "Apszvietą", kurią leido Lietuvių Mokslo Draugystė Amerikoje. Tai buvo knygutės pavidalo žurnalas, kurio vienas numeris siekdavo iki 80 puslapių. Iš viso išėjo 15 numerių. "Apszvieta" yra buvusi įvairi, duota nemaža lituanistinių straipsnių, biografijų iškilesnių lietuvių (pvz. Liudviko Adomo Jucevičiaus, Jono Jaknevičiaus, Pranciškaus Ksavero Bagužo), atspausdintas dr. J. Basanavičiaus straipsnis "Iš mūsų botanikos", Stanislovas Jurevičius pateikė ilgoką bibliografiją "Lituanica lenkiszkoje kalboje", spausdinta visa serija straipsnių iš mokslo populiarizacijos, duota eilė rašinių laisvamanybei puoselėti, rašyta apie tautybę ir katalikybę, tikėjimą, katalikybę ir socializmą ir kt. Beveik kiekviename numeryje duota vertimų iš Guy de Maupassant raštų. Gale dėta knygų apžvalgų, ypač religinių raštų kritikos. Kalba buvo nepalyginamai švaresnė, negu kituose to meto spausdiniuose. "Apszwietai" rūpėjo ir Lietuvos likimas. Štai, pavyzdžiui, straipsnis "Iszlygos atgyjimo Lietuvos" baigiamas: "... o pareis valanda, kada iszsipildys musų gorojimai ir troszkimai ir lukuriavimai, beje: valnybė, apszvietimas ir pasiturėjimas lietuviszkųjų vargdienių bei lietuviszkosios tautos" (1892 m., nr. 2, psl. 91).

1892 m. spalio 13 d. Tomas Astramskas Shenandoah, Pa. pradėjo leisti liberališką "Garsą", turėjusį apie 200 prenumeratorių. Iš viso teišleista apie 40 numerių. Subankrutavus, 1894 m. rugpiūčio 31 d. laikraštį nupirko kun. A. Milukas su J. Ramanausku ir jį pavadino "Garsu Amerikos Lietuvių". Jis ėjo iki 1899 m. rugsėjo 13 d. Shenandoah, vėliau Minersvillėje ir Elizabethe, N. J. Laikraštį redagavo K. J. Senkus, J. Ramanauskas, dr. Stupnickas, kun. V. Matulaitis, kun. A. Milukas ir kun. B. Žindžius. Tai buvo grynai katalikiškas laikraštis, nuo 1897 m. nemokamu laikraščio priedu leidęs "Lietuvišką Knygyną", kur būdavo spausdinama daugiausia beletristikos. Iš išleistų knygų pažymėtina vysk. M. Valančiaus "Žemaičių vyskupystė" (išspausdinta Shenandoah, Pa., 1897 m. kun. V. Matulaičio lėšomis).

1892 m. gruodžio 10 d. Čikagoje įkurtas savaitinis tautinės minties laikraštis "Lietuva". Jo sumanytojas buvo A. Olševskis, leidėjas St. Rokošas, redaktorius J. Grinius. Kilus nesusipratimams su redaktorium, St. Rokošas jau 1893 m. sausio mėn. gale spaustuvę pardavė V. Žaliauskui, kuris netrukus, kovo mėn., ją perleido P. Zakarevičiui ir S. Lelešiui. 1893 m. birželio mėn. spaustuvę atpirko A. Olšauskas (Olševskis) ir toliau leido "Lietuvą". Pradžioje jis pats laikraštį ir redagavo. Nuo 1895 m. gruodžio 14 d. "Lietuvą" redagavo J. Adomaitis - Šernas, 1912-1919 m. B. K. Balutis. Be to, redaktoriais yra buvę: P. Norkus, J. Gedminas, A. Lalis, Kl. Jurgelionis, F. Rakas, J. Laukys, K. Gineitis ir kt. 1917 m. A. Olševskiui subankrutavus, laikraštį atpirko J. J. Bačiūnas su J. Pajausku. Pradžioje jis "Lietuvą" leido kas savaitę, o paskui ją pavertė dienraščiu. Sustojo 1920 m. gegužės 8 d. Laikraštyje spausdinta labai daug gamtos populiarizacijos raštų, kurie po to būdavo atmušami knygomis. Iš ligi šiol nenustojusių savo vertės leidinių paminėtini J. Basanavičiaus surinktų pasakų rinkiniai: Iš gyvenimo vėlių ir velnių (1903) ir Lietuviškos pasakos yvairios (4 tomai, 1903-1905).

GARSAS AMERIKOS LIETUVIU.

No 1 SHENANDOAH, PA. & PITTSBURGH, PA., 8 d. SAUSIO (JANUARY) 1898 m. Metas V.

Entered as second class mail matter at the Post Office at Shenandoah, Pa.

J. Šliūpas nerimo be spaudos. Sustojus "Apšvietai", 1894 m. sausio 23 d. Mount Carmelyje, Pa., vėliau Shenandoah, Pa. ir Scrantone, Pa., leido socialistinį darbininkų laikraštį "Nauja Gadynė". Nuo 1894 m. balandžio 16 d. "Naują Gadynę" redagavo Domininkas Kaleininkas, Amerikoje pasivadinęs Juozu Laukiu. 1894 m. rugsėjo 24 d. laikraštis perkeltas į Shenandoah, kur jį redagavo Homolickis, pasivadinęs St. Maliausku, o redaguodamas "Naują Gadynę" A. Bacevičium. 1895 m. rugpiūčio 29 d. laikraštis vėl grįžo į J. Šliūpo rankas ir perkeltas į Scrantoną, Pa. Sustojo 1896 m. birželio 2 d. Iš viso išleista 89 numeriai.

Tais pačiais metais (1894.IV.4) kun. A. Burba Plymouthe, Pa. pradėjo leisti katalikišką laikraštį "Viltį", kuri ėjo kas savaitę iki 1895 m. balandžio 24 d. Iš viso pasirodė 56 numeriai.

1895 m. lapkričio 1 d. M. Norkūnas ir A. Zdanavičius Bostone ėmė leisti "Bostono Lietuvišką Laikraštį", kuris teišgyveno iki gruodžio 27 d., nes A. Zdanavičiui pasisavinus iš prenumeratorių surinktus pinigus ir pabėgus iš Bostono, M. Norkūnas buvo priverstas laikraštį parduoti. Kun. J. Žebris, nusipirkęs tą laikraštį, perkėlė jį į Waterburį, Conn. ir 1896 m.

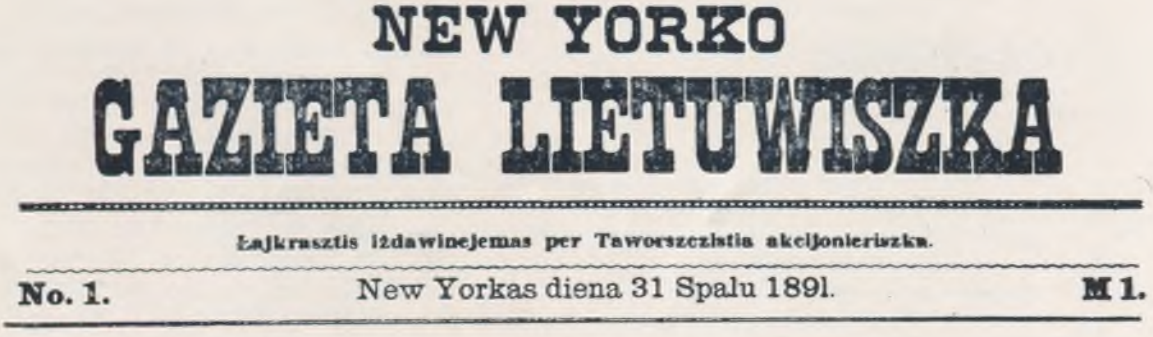
NEW YORKO
GAZIETA LIETUWISZKA

Laikrasztis iszdawinejemas per Taworszczistia akcijonieriszku.

No. 1. New Yorkas diena 31 Spalu 1891. M 1.

NEDELINIS LAIKRASZTIS
"LIETUVA"
Price Aggression
"Lietuva" Publishing Co.
ST. ROKOSZ
LIETUVA
The Lithuanian Weekly
"LIETUVA"
Rates of Advertising:
"Lietuva" Publishing Co.
ST. ROKOSZ,
Nr. 1. Chicagas. Ill. Subata diena 10 Gruodžio (December,) 1892 m. Metas 1.
Entered at the Chicago, Ill. Post Office as second class matter.

vasario 27 d. toliau jį leido nauju "Ryto" vardu. "Rytas" ėjo iki 1898 m. lapkričio 23 d. Iki 1898 m. nr. 32 "Rytą" redagavo kun. J. Žebris, o iki paskutinio nr. 46 — kun. P. Saurusaitis. Po to kun. P. Saurusaitis gruodžio mėn. laikraštį pavadino "Tarnu Bažnyčios" ir jį pavertė mėnesiniu žurnalu.

1896 m. sausio mėn. Amerikos lietuvių Susivienijimas pradėjo leisti literatūros, mokslo ir politikos laikraštį "Tėvynę", kuri buvo knygutės formato, pradžioje 16, o nuo 1897 m. jau 32 puslapių. 1896-1899 m. "Tėvynę" Plymouthe redagavo kun. J. Žilinskas, 1900 - 1901 m. Pittstone, Pa. kun. A. Kaupas ir T. Astramskas. 1901 m. gale "Tėvynė" sustojo ir vėl pradėta leisti 1908 m. Turiningumu "Tėvynė" ypač pasižymėjo kun. J. Žilinsko redagavimo metu. To meto "Tėvynėje" duota įvairių pasiskaitymų, patriotiškų eilėraščių, straipsnių iš Lietuvos istorijos, žinių iš Lietuvos ir Amerikos lietuvių gyvenimo, informacijų apie susivienijimą ir t. t. "Tėvynė", pakeitusi savo formatą, tebeina kaip SLA organas ligi šiol.

Iš anksčiau minėto "Lietuviško Knygyno 1898 m. išaugo trimėnesinis žurnalas "Dirva' ėjusi Shenandoah, Pa. 1898-1906 m. Ją redagavo kun. A. Milukas, kuris dengė ir su "Dirvos" leidimu susijusius nuostolius. Kun. A. Milukui talkininkavo dr. J. Basanavičius, kun. A. Burba, J. Ramanauskas ir kiti. 1903 m. "Dirva" sujungta su nuo 1900 m. kun. J. Tumo leista "Žinyčia" ir pavadinta "Dirva-Žinynu". Tai buvo apšviestesnių lietuvių žurnalas, ėjęs kas trys mėnesiai. Paskui "Dirva-Žinynas" iš periodinio žurnalo išvirto periodiškai leidžiamomis atskiromis knygoms. Iš tokių vertingų išėjusių knygų paminėtina: J. Basanavičiaus Lietuviszkos pasakos (2 tomai, 1899-1902), kun. . Burbos Prozaiški raštai (2 tomai, 18989-1899), J. Basanavičiaus Ožkabalių dainos (2 tomai, 1902) ir kt.

Iš kitų XIX amž. pabaigos trumpalaikių laikraščių dar paminėtini šie:
1896.VI.1 Shenandoah, Pa. R. P. Kuncmono leistas socialistinis "Pensylvanijos Darbininkas", 1897 m. pavadintas "Darbininku"; 1897 m. Čikagoje J. Laukio redaguotas "Amerikos Lietuvis" (teišėjo trys numeriai); 1886-1898 m. Baltimorėje V. Karaliaus ir J. Laukio leistas savaitinis socialistinės - laisvamaninės minties laikraštis "Kardas"; 1899-1900 m. Čikagoje V. Šlekio-Žagaro redaguota "Viltis" ir kt. (plačiai apie to meto lietuvių spaudą yra rašęs Vac. Biržiška savo straipsnyje "Iš lietuviškosios laikraštijos praeities" — Bibliografijos Žiniose, 1931 m. nr. 6 (24), psl. 221-224; 1932, nr. 1 (25), psl. 1-16;

American Edition.

1892. Nr. 1.

Metas pirmas.

Apszvieta

Literaturos ir mokslo mėnesinis laikrasztis.

Iszleidžiamas
„Lietuvių Mokslo Draugystės Amerikoje".

Entered at Plymouth Pa. Post Office as Second-class matter.

Tilžėje (Prusuose) ir Plymouth Pa. (Amerikoje).
Spausdinta pas M. Jankų.
1892.

nr. 2 (26), psl. 55-72; nr. 5 (29), psl. 181-195; nr. 6 (30), psl. 221-239.

Tai ir yra patys svarbiausi pirmosios mūsų išeivijos spaudos darbai. Kad ir tuo metu būta maža inteligentų, bet tie darbai yra svarbūs. Dažnai tenka stebėtis tų senųjų ateivių nepaprastu darbštumu, pasiaukojimu ir energija.

Pereinant į XX a. galą

XX a. pradžioje dar labiau pagyvėjo lietuvių veikla ir susiformavo eilė ideologinių grupių ar politinių sąjūdžių. Kaip rodo oficiali J. A. V. statistika nuo 1899 iki 1914 m. Amerikon įvažiavo 252.594 lietuviai, iš jų 170.699 vyrai ir 81.895 moterys. Per tą laikotarpį Lietuvon grįžo apie 46.000. Taigi, 15 metų būvyje įvairiose JAV vietose gyventa gerokai per 200.000 lietuvių. Specialybėmis jie šiaip skirstėsi: daugiausia būta ūkio ir šiaip darbininkų, per 13.000 amatininkų (siuvėjų, dailidžių, batsiuvių, kalvių, šaltkalvių, mūrininkų) ir tik 255 profesionalai: 61 muzikantas, 37 kunigai, 37 mokytojai, 21 aktorius, 18 literatų, 18 inžinierių, 12 elektrotechnikų, 10 architektų, 8 skulptoriai ir tapytojai, 6 gydytojai, 5 advokatai, 4 redaktoriai ir 37 įvairių profesijų žmonės. Savaime aišku, kad žymiai pasikeitė ir lietuvių kultūrinis veidas. Jau buvo gražus būrys žmonių, kurie galėjo dirbti įvairiose lietuviškojo gyvenimo srityse. Pagerėjo laikraščių turinys, atsirado dienraščių. 1909 m. Wilkes-Barre, Pa. įsteigtas lietuvių katalikų laikraštis "Draugas", 1912 m. perkeltas į Čikagą ir 1916 m. virtęs dienraščiu; 1914 m. pradėjo eiti socialistinės "Naujienos", tais pačiais metais virtusios dienraščiu; 1916 m. atsirado tautinės krypties savaitraštis "Dirva", kurią net 30 metų (1918-1948) sėkmingai redagavo Kazys S. Karpius; atsirado ir visa eilė žurnalų. Imta leisti ir žymiai vertingesnių knygų, nors vis dar vienur kitur neapsieita be sapninkų, Michaldos pranašysčių ir kitokių mažaverčių leidinėlių. Lietuvių kultūrinis gyvenimas tolydžio kilo. Tai didžiulis mūsų senosios išeivijos nuopelnas, dar nepakankama įvertintas.

Gerb. KARIO Redakcija,

Prieš baigdamas savo tarnybą, čia Vietname, noriu Jums padėkoti labai nuoširdžiai už Jūsų moralinę paramą, man čia bebūnant, taip pat ir už Jūsų puikų žurnalą, kurį man siuntėte nemokamai kiekvieną mėnesį. Tai tikrai lietuviškas, garbingas mostas, kurio niekada neužmiršiu . . .

Savo tarnybą Vietname baigiu su **"Operation Birmingham"**, kuri tęsėsi tris savaites, prie Kambodijos sienų.

Savo daiktus siųsdamas į Ameriką iš Saigono, susitikau dar du lietuvius karininkus: ltn. Buliką kr kpt. Kronkaitį. Jiedu, taip pat, neužilgo grįš atgal į Ameriką.

Baigdamas dar kartą dėkoju, kad nepamirštate savo tautiečių karių.

Su pagarba,

Robertas A. Aleksiūnas,
Capt. Artilery

PADĖKA

Tremties Trimitas Nr. 4 pranešė, kad vasario mėn. 26 d. Racine, Wisconsin mirė Steponas Dumbra. Iš pranešimo sužinojau apie mirtį ir kad velionis neturėjo šeimos ir artimųjų.

Ligos atveju velionį globojo jo prietelius Vincas Samulionis ir D. L. K. Kęstučio š. kp. šauliai, buvę jo geri kaimynai.

Už krikščionišką patarnavimą palydint velionį į amžiną poilsio vietą ir globojusiems ligos atveju, mano ir mano šeimos vardu visiems išreiškiu nuoširdžią padėką.

pusbrolis

Karolis Kazimieras Morkūnas
Euclid, Ohio

"Be reikalo nepakelk — be garbės nenuleisk".

YPATINGOJI P.L.P. KARO MOKYKLOS LAIDA

(30-ties metų sukakties proga)

JONAS RŪTENIS

Ją sudarė P. L. P. Karo mokyklos ats. jaun. leitenantų kursų laida, išleista gegužės mėn. 10 d. 1936 metais. Šiais metais suėjo lygiai trisdešimt metų. Tai graži — daugiau nei sidabrinė, sukaktis, visiems tiems, kurie šią laidą baigė.

Šioje 30-ties metų perspektyvoje iškyla klausimas, kam gi tokios, ypatingos laidos, prireikė?

Nelengva, žinoma, visai tiksliai atsakyti, tačiau prielaidų būtų keletas. Pirmoji ir, reikia tikėti, pati patikimiausioji, tai P.L.P. Karo mokyklos persitvarkymas nuo 1935 metų į 3-jų metų kursą. Kadangi 1937 metais naujos eilinės karininkų laidos nebebūtų, tai toji spraga turėjo būti užpildyta šia ypatinga laida. Antroji prielaida: gal būt, tai buvo bandymas per trumpą laiką paruošti aktyviai tarnybai karininkų kadrą. Trečioji — bandymas infiltruoti į Lietuvos kariuomenės pirmojo tarnybininio laipsnio (jaun. ltn.) karininkų tarpą kiek vyresnio amžiaus vyrų su didesniu išsimokslinimu ir gyvenimiškuoju patyrimu.

Šiai laidai sudaryti atgarsis buvo didelis, nes prisistatymo dieną P. L. P. Karo mokyklon suplaukė daugiau kaip trys šimtai kandidatų. Klasifikuojant juos profesijomis procentualiai, vaizdas buvo toks:

a) mokytojų — pradžios ir augštesniųjų mokyklų —45 procentai;

b) policijos tarnautojų — viešosios ir pasienio policijos — 25 proc.;

c) studentų — 8 proc.;

c) laisvųjų profesijų — inžinierių, advokatų, gydytojų, technikų ir kitų — 5 proc.;

e) valdininkų — 4 proc.;

f) visų kitų —13 proc.

Kaip iš šios statistikos matosi (o ji pakankamai tiksli ir 30 metų išgulėjusi str. auto-

riaus stalčiuje) — didžiausias procentas buvo mokytojų, kurie dėl įvairių priežasčių panoro būti mokytojais kariuomenėje. Buvo kalbama, kad Švietimo ministerija net dariusi intervenciją mokytojus nepriimti į Karo mokyklą. Čia taip pat reikia pridurti, kad mokytojai — kandidatai į mokyklą buvo ne eiliniai, daugumoje gabūs pedagogai ir visuomenininkai. Jų netekimas, žinoma, būtų buvęs žymus nuostolis Švietimo ministerijai, todėl, galimas daiktas, kad tos kalbos buvo ne be pagrindo.

Prasidėjo šių dienų išsireiškimu, "skryningas".

Pirmą dieną — visiems nieko neveikiant, o tik besisukinėjant Karo mokyklos rajone, juokaujant, pasirūkant, prisimenant senuosius laikus — čia ištisus metus praleistus, pasišaipant iš atvykusių jau gatavai su uniformomis, su visom insignijom ir medaliais, apie pietus, niekam netariant nei žodžio, buvo iškabintas sąrašas su tolesnėm atrinkimo instrukcijom. Sąraše buvo 265 kandidatai.

Buvo kalbama, kad pirmoji laida "krito" dėl dokumentacijos. Kiek čia tiesos, sunku pasakyti, bet didokas būrys kandidatų greitai dingo iš Karo mokyklos rajono.

Instrukcijose išskaitėme, kad visas "biznis" truks, pagal sudarytą lentelę, tris savaites. Bus tikrinama: išvaizda, bendroji sveikata, sveikata pagrindinai, orientacija, psichologinės savybės, o, be to, dar bus ir konkursiniai egzaminai iš Lietuvos istorijos ir lietuvių kalbos.

Kandidatų tinkamumas buvo tikrinamas labai intensyviai ir griežtai. Pabaigoje trečiosios savaitės, taip kaip ir buvo numatyta, priėjome prie konkursinių egzaminų. Vėl buvo iškabintas sąrašas ir jame tebuvo tik 137 pavardės.

Po konkursinių egzaminų, berods tai buvo šeštadienį, reikėjo atvažiuoti į Karo mokyklą ir sužinoti ar patekai į tą ypatingąją laidą. Susirinkusiems gimnastikos salėn buvo pranešta, kad komplektavimas, tos ypatingosios laidos, baigtas ir čia pat buvo perskaitytos priimtųjų pavardės. Jų buvo 110. Visi kiti turėjo apleisti salę, nes tolesnės instrukcijos jau lietė tik būsimuosius Karo mokyklos auklėtinius. Buvo pareikšta, kad nuo šio pat momento esame Karo mokyklos viršininko žinioje, esame traktuojami, kaip kariai ir kad iki rugpjūčio 15 dienos (rodos) esame paleidžiami atostogų.

Petekusieji skirstėsi patenkintais veidais ir šypsniais.

Susirinkom rugpjūčio mėn. Nuo pat pirmos valandos prasidėjo kario, kariūno forma ir tradicijomis, gyvenimas. Rytojaus dieną jau buvome pilname įsisiūbavime: rikiuotė, manevravimas, pamokos klasėje, visi būtini pasitempimai ir žinoma pirmasis rytelis, po ilgesnės pertraukos, žymįs darbo dienos pradžią, 5 val. ryto.

Apie nieką nebereikėjo galvoti, tam ir laiko nebuvo, viską tvarkė budinčiojo švilpukas. Visos dienos buvo perkrautos darbu net iki fizinio ir protinio išsisėmimo. Dešimtoji valanda vakaro buvo pati išganingiausioji valanda. Tai truko, kol perpratom ir pripratom. Viskas toliau vyko daug lengviau, vyraujant dideliam ryžtui, atsidėjimui, gerai valiai, norui ir gerai nuotaikai.

Tačiau, vertinant viską objektyviai, tenka suminėti, kad visoje Karo mokykloje, dėl mūsų atsiradimo, buvo ir kiek kartelio, o naujųjų "ateivių" tarpe — ir nusivylimo.

Rudenį išleidžiamasis vyresnysis kariūnų kursas pasijautė nuskriaustas, nes buvo pažeistos jų užtarnautos vyresniškumo teisės *Alma Mater* palociuose. Mūsiškiai dėjosi vyresniais, nors ir nesidėjo *Alma Mater* šeimininkais. Mes gi buvome ats. jaun. ltn. laipsnių. Čia prasidėjo nesusipratimai, kai vyr. kursas reikalavo juos sutikus sveikinti, kas buvo visais laikais mokyklos tradicija, jaunesniųjų pareiga, o vyr. privilegija.

Nusivilta — kai buvo išduoti išeiginiai rū-

Kursantai pamokose

Kursantai jau pareigose: Kariuomenės su Visuomene susiartinimo šventėje, Kelmėje, Raseinių apskr.

bai. Jie atrodė taip: nerikiuotės kareivio uniforma, kuri buvo vartojama raštininkams ir kai kuriose technikos dalyse. Be to, ji tapo kiek "patobulinta" ir tuo pačiu sukarikatūrinta, pridedant baltas pirštines, baltą diržą ir diagonalinės medžiagos aplamdytą kepurę. Kas tokį išradimą padarė — tenka pasakyti, net ir šiandien — turėjo "galvą"...

Visa tai, jau ir tada, o taip dar ir šiandien rodo, kad tokios laidos inkorporavimas į Karo mokyklą buvo netikėtas, nelauktas, tam nebuvo pasiruošta ir net nepagalvota, o be viso to, lyg primesta, kas visada suteikia nemalonius aspektus.

Žvelgiant iš eilės tenka pastebėti: mokymo programa buvo visai nepritaikyta. Pasikliauta 2-jų metų K. mokyklos mokymo programa, kurią reikėjo sugromuliuoti per 10 mėnesių. Ji, praktiškai, nieko naujo būsimam kadro karininkui nedavė. Jie būtų buvę nei kiek neblogesniais karininkais ir tuoj pat nuvykę į pulkus. Tai laidai reikėjo specialios programos, nebūtinai paremtos seržantiškuoju "drill" metodu. Komandavimo, vadovavimo, karinių dalykų dėstymo metodikos bei pedagogikos principais turėjo būti užbaigtas ats. jaun. leitenanto paruošimas kadro tarnybai. Deja, taip nebuvo . . .

Nebuvo pagalvota ir apie Karo mokyklos tradicinius rėmus, kuriems toji laida netiko. Dėl to, keletą savaičių net nebuvo žinoma, kaip save vadinti: kariūnu, aspirantu, jaun. ltn. ar kaip kitaip. Tas sukėlė bereikalingo blaškymosi ir bereikalingų nesusipratimų. Teko net pačiam kariuomenės vadui tai patvarkyti ir išrasti kursanto titulą ir ženklą. Ant antpečių buvo įsakyta nešioti ats. jaun. ltn. juostelę.

Pigiai norint apsieiti buvo išduoti, anksčiau minėti, netinkami išeiginiai rūbai. Su tais rūbais buvo ir anekdotiškų atsitikimų: kartą, kursantams pasirodžius mieste taip pasipuošus ir būreliui nutarus užeiti į padoresnį restoraną alaus stiklui, jie buvo nenoromis įsileisti, teko aiškintis, kas jie tokie.

Įdomesnis buvo dar toks atsitikimas. Turėjome antroje kursantų kuopoje Kariuomenės Štabo viršininko brolį Miką (jis bolševikų išvežtas ir jo likimas nežinomas), kuriam, dėl visiem žinomo Va-Va-Va-liuliško storžieviškumo, todėl, kad jis buvo generolo brolis, ir taip teko nemaža pakęsti, atiteko ir tos garsiosios uniformos misija. Mikas, kiek jį pažinau, buvo puikus vyras, bet nuolatos Va-Va-Va...gnaibomas, apsimetė to gnaibymo nesuprantąs, nuoširdžiai, naiviai to nepaisąs ir sekmadieniais apsirengęs tąja uniforma — neišmanėlis, dr. Vinco Kudirkos žodžiais — kaliausė.

Tokį draugai prikalbino aplankyti Karo mokyklos rajone gyvenantį savo brolį su šeima — generolą.

Išsipustė vaikinas pagal visas mokyklos taisykles: pusbačius, kurių padai buvo nusagstyti didelėmis vinimis, keturkampėmis galvomis, jis ištepė išduotu, odai suminkštinti ir nuo sutrūkinėjimo apsaugoti, varveliu; užsitempė iki pažastų storomis milinėm kelnėmis, kiek jam ankštoku munduru; susijuosė labai jau nudėvėtu ir sutrūnijusiu baltu diržu; gan dideles rankas apmovė perdidelėm, jam pasitaikiusiom, baltom pirštinėm, o ant galvos užsimaukšlino net ausis paslepiančią, sulamdytą ir jokiu būdu nebeištaisomą, diagonalinės medžiagos kepurę.

Priprašėm niekuo nesiskųsti ir neišmėtinėti. Su broliu elgtis kaip su generolu, būti drausmingai žvaliam — nesigailėti taukšterti kulni-

mis, neatsisakyti žvalaus kariūniško sukinio net ir ant išblizginto parketo, nevengti kilimo, minkštasuolio — neparodyti, kad ši uniforma nesidarina su aplinka. Daugiau dėtis galvon, ką brolienė apie tai mano.

Toks mūsų Mikas buvo išleistas pas brolį viešnagėn. Grįžo jis po keletos valandų. Buvo dar ankstyvas rugsėjis ir pasitaikė karštoka diena. Grįžo visas suprakaitavęs ir totaliai susilamdęs, ir jau dabar tai tikrai klasiška *kaliausė* tik į miežius statyti . . .

Pasakojosi jis daug ir smulkiai. Išvadoje: brolis sakęs, kad uniforma nesanti graži, bet gera. Brolienė — labai peikusi ir vargšą Miką dirigavusi visos viešnagės metu, kur sėstis, kur būti atsargiam su savo apavu ir t.t. — galutinoje išvadoje, ar tai buvo tas akstinas ar koks kitas — nežinia, bet kursantams buvo išduotos tinkamos uniformos.

Dėl laiko stokos ar grynai dėl neapdairumo parinktas karininkų kadras buvo be jokio pedagoginio polėkio, o kai kurie — pikti, nemandagūs, kaip mes juos vadinom, "ruskiai". Pasirodo neapsirikom: Va-Va-Va-liulis, savo akimis mačiau, kaip gaudė iš žygio voros į Rusiją pasitraukiančius kariūnus, o ltn. Petronis — šių dienų pavergėjo armijos generolas, tada dabita, tuščias, kaip būbnas. Bolševikams užplūdus ir Lietuvos agonijai prasidėjus — jis buvo smagiai nusiteikęs pavergėjo talkininkas.

Tačiau būta gražių ir atmintinų momentų. Patys kursantai, savyje drausmingi ne iš baimės, bet iš susipratimo ir karinės drausmės reikalo, visada taktiški, punktualūs, daugelis jų įvairių meninių palinkimų, kūrė kursantišką Karo mokyklos nuotaiką: vakarinio pasivaikščiojimo metu gražiai dainavo. Ypač savo pamėgtą ir nelengvai išmokstamą, kiek sudėtingesnę, žygio dainą "Bunda Vyčiai" ir "Ei patranka patrankėle" ir kt.

Atsisveikinimui su mokykla surengtame vakare, visai Karo mokyklai su svečiais ir vieš-

Ats. Jaun. Leitenantų kursų laidos vinjetė

niomis, kursantai įrodė turį skonį ir kupini meninių jėgų. Manau, kad ir šiandien visi pamena, o tada ir Karo mokyklos viršininkas užgyrė, mūsų profesionalo kursanto — dailininko išpuoštą salę ir paruoštą sceną, o joje atliktą mėgėjų - menininkų jėgomis, programą su nepamirštama melancholiška dainele, kursanto sukurta: "O, lietuvaite, tu".

Kariškai viską patvarkius susiderino santykiai ir su vyresniuoju kursu, *Alma Mater* šeimininkais, su jais tapo susidraugauta ir toji draugystė, net ir šiandien, virtusi į bičiulystę, tebėra gyva.

Kursantai visus sunkumus nugalėję kantrybe, taktu ir patys nedrumstę šaunios Karo mokyklos nuotaikų yra dėkingi, kad jiems buvo leista toje nepamirštamoje *Alma Mater* tapti Šauniosios Nepriklausomos Lietuvos Kariuomenės tikraisiais nariais.

Kaip jau anksčiau buvo minėta, kursantų laida buvo išleista 1936 m. gegužės 10 dieną. Po savaitės visi jau buvome savo pulkuose ir pradėjome eiti pareigas.

Bendroje visumoje pulkai mus pasitiko nuoširdžiai, mes greitai prie jų pritapom ir likom ištikimi iki pat jų išformavimo. Likimas lėmė, kad į pulkus, iš 110 priimtųjų, tenuvykom 103. Septyni, dėl įvairių priežasčių, nubyrėjo. Trys — tuoj po 3 mėn. atsisakė, o kitiems dalia lėmė susirgti ir kurso nebaigti.

Pulkuose įsijungę į darbą — taikos meto karių mokymą ir auklėjimą, jautėmės tvirtai, nes taip jau likimas lėmė, kad vis dėlto 50 proc. laidos sudarė buvę mokytojai. Mokymas ir auklėjimas — įprasta duona. Reikia pabrėžti, kad mokymas, o tai pastebėjo ir pulkų vadovybė, buvo pravedamas kitais pagrindais. Jaunasis karininkas pasikliovė metodikos, psichologijos ir pedagogikos išmone ir jam darbas vyko lengviau ir sėkmingiau. Už tat daugumas, po 3 mėn. tarnybos, buvome komandų viršininkų pareigose, ar kuopų vyr. karininkais.

Mūsų tarpe būta ir nemaža literatų, korespondentų, žurnalistų - laikraštininkų, todėl čia pelnė ir karinė spauda: "Mūsų Žinynas", "Kardas" ir "Karys". Dar ir šiandieną, kiek turima žinių, nevienas tebėra uolus spaudos bendradarbis.

Iš šios laidos, jau esant pakeltiems į leitenanto laipsnį, apie 10 proc. buvo leista pareikšti norą stoti į Karo akademiją. Stojom, bet nelemtoji bolševikija užbaigė viską, kas buvo šventa, gera ir oru.

Švenčiant 30-ties metų sukaktį, turimais, gan tiksliais, daviniais kursantų laidos likimą galima būtų taip pavaizduoti:

Yra gyvi ir žinomi — 38, nežinomas likimas — 31, mirę — 13, bolševikų išvežti — 10, žuvę — 6, Lietuvoje — 5.

Pabaigai tenka nulenkti galvas ir minutei susikaupti už žuvusius, mirusius ir už tuos, kurių likimas nežinomas.

Vienas iš pirmųjų žuvusiųjų, dar Lietuvos nepriklausomybės laikais, gelbėdamas kito gyvybę, yra jaun. ltn. Lipnickas, garsiojo Vilniaus pamokslininko kun. Lipniūno brolis.

Ltn. Petras Gavulis — 6.24.1941 bolševikų sušaudytas Švenčionyse.

Ltn. Vincas Gumauskas — žuvo rytų fronte.

Ltn. Januševičius — žuvo Liepojos apsupime.

Ltn. Petras Mikelskas — žuvo Liepojos prietiltyje.

Ltn. Puodžiūnas — žuvo prie Sedos.

Žinomiems ir nežinomiems po visą pasaulį išblaškytiems, belieka bent mintyse, drauge susikaupus, puoselėti kario tradicijas, būti, kol sveikata ir jėgos leidžia, aktyvu už lietuvybės buitį ir visada pirmose kovos eilėse už Lietuvos Laisvę ir Nepriklausomybę.

RAMOVĖS Premijų komisijoje KARĮ atstovauti yra pakviestas bendradarbis Povilas Dirkis Čikagoje.

KARIO redakcijai yra siūlomi premijuoti šie straipsniai tilpę KARYJE 1965 metais:

1. V. Braziulio — Nepriklausomos Lietuvos karių teatras; 2. A. Budreckio — Kosciuškos sukilimas Lietuvoje; 3. P. Žilio — Suomių-Sovietų 1939-1940 m. karas.

Netekę savo mielo ir pareigingo nario, a.a. prof. ats. ltn. KAZIO KEPALO, liūdime ir reiškiame nuoširdžią užuojautą jo dukrai Aldonai ir jo sūnui Algirdui su šeima.

New Yorko Ramovėnai

SAVAIS REIKALAIS

Dėl paraginimo "T. T." dar šiais metais šaukti LŠST Visuotiną Atstovų Suvažiavimą sulaukiau pritarimų ir prieštaravimų. Tą patį klausimą iškėliau ir per CV posėdį, įvykusį š. m. balandžio mėn. 24 d., norėdamas patirti CV narių nuomones tuo reikalu. CV primininkui griežtai pasisakius, kad VAS bus šaukiamas sekančiais metais, po dabartinės CV kadencijos pabaigos, klausimas buvo tik diskutuotas, kadangi jis yra statutinėje CV pirmininko žinioje (LŠST) Statuto 138 ir 139 strp.).

Netalpinsiu raštiškų atsiliepimų šiuo reikalu, kad neįnešus daugiau neaiškumų ar nesklandumų, padiktuodamas tik CV bendraraščio nr. 2-66 iš 1966 m. gegužės mėn. 23 d. ištrauką:

"III. Pasireiškus kai kieno nuomonei, kad šiais metais reikalinga šaukti LŠST visuotiną atstovų suvažiavimą, š S-gos CV-bos Darbo Prezidiumas savo š. m. balandžio mėn. 24 d. posėdyje nutarė tokį suvažiavimą šaukti 1967 metais, dabartinei CV kadencijai pasibaigus.

Pagrindas: LŠST Statuto 119 ir 122 str. str. su 1958 metų visuotino suvažiavimo patvirtintais pakeitimais, pagal kuriuos suvažiavimai šaukiami kas treji metai ir CV renkama trims metams".

— — —

Ar dėl anksčiau minėtų priežasčių, ar dėl sezono laikotarpio CV-je darbas pagyvėjo, atkuto. Trumpu laiku buvo sušaukti du posėdžiai, išleisti du bendraraščiai ir pradėtas atsitaisatti pašlijęs su padaliniais ryšis. Sveikintinas ir malonus reiškinys. Paliko tik metai laiko dabartinei CV kuo nors atžymėti savo vadovavimo laikotarpį.

Visai nuščiuvo su Vl. Pūtvio monografija. Ją jau buvo galvojama išleisti 10-čio proga. Redakcinė komisija jau tada veikė ir S-gos iždė yra šiek tiek aukų tam reikalui. "Nepriklausomai Lietuvai" leidinio išleidimo skolos (3,840 dol.) spaustuvei apmokėtos, todėl būtų jau galima leisti monografiją, jei raštai paruošti.

Jei, kartais, Vl. Pūtvio monografijos redakcinė komisija dar nėra sutvarkiusi galutinai medžiagos spausdinimui, būtų galima dar šios CV kadencijoje pradėti kito svarbaus istorinio veikalo leidimą. Prieš 2-3 metus KARYS norėjo išleisti dr. Jurgėlos veikalą "1863-jų metų sukilimas", apie 1000 psl. apimties. KARYS turėjo atsisakyti savo sumanymo dėl stokos visuomeninės paramos (Tai nebuvo pagrindinė priežastis. KARIO **Red.**). Ar nereikėtų šauliams ir ramovėnams susitarti ir imtis atsakomybės taip svarbų istorinį veikalą išleisti? O gal lauksime, anot prof. gen. St. Dirmanto, kad lenkai ir toliau mūsų istorinius veikalus leistų?

Turėdami šaulių padalinius eilėje Kanados ir JAV vietovių, galime atlikti daug gražių ir naudingų darbų lietuvybės reikalams, jei tik dirbsime su noru, susiklausydami ir aukodamiesi Lietuvos gerovei ir jos šviesesniam rytojui.

GARSINO LIETUVOS VARDĄ

Suruoštame tarptautiniame festivalyje Wisconsino universitete, Madison, Wis., kuriame studijuoja virš 36,000 studentų, šauliai akademikai, Vytautas Janušonis ir Regina Palaitytė, atstovavo lietuvius. Šventė tęsėsi dvi dienas. Buvo vėliavų parados ir paroda. Neapsieita be incidentų. Trys pasikeitimo studentai iš Sovietų Rusijos reikalavo, kad Lietuvos vėliava būtų pašalinta iš parado, nes Lietuva esanti Rusijos dalis. Lietuviams paaiškinus parado vadovams, kad JAV Lietuvos įjungimo į Sovietų Rusiją nepripažįsta, vėliava parade palikta.

Parodoje, kuri įvyko po parado ir sekančią gegužės mėn. 1 d., rusai vėl reikalavo, kad nuo lietuvių stalo būtų pašalintos anglų kalba knygos, kaip **"Leave your tears in Moscow"** ir panašios, kurios gadinančios JAV ir Sovietų Rusijos santykius. Rengimo komitete buvo ir komunistų simpatikų, kurie priminė lietuviams, kad jie galėtų tų knygų ir nerodyti. Lietuviai nesutiko vien tik knygų nuimti, o jei jas reikėtų tikrai nuimti, tai žadėjo iš parodos visai pasitraukti. Kartu su lietuviais dėl tos priežasties žadėjo pasitraukti Indijos, Irano ir kitų kraštų studentai. Tie įvykiai iššaukė lankytojų susidomėjimą, nes apie tai parašė vietos laikraščiai, todėl lietuvių stalas buvo dėmesio centre.

Buvo išstatyta ypač daug gintaro dirbinių, rankdarbių ir lietuviškų leidinių anglų kalba. Dalis gintaro ir knygų buvo parduota. Gintaro dirbinius paskolino J. Karvelio parduotuvė, o knygas daugumoje "Draugas". Lietuvių stalas buvo apdovanotas parodos premija.

Magistras lektorius Vytautas Janušonis ir stud. Regina Palaitytė priklauso DLK Kęstučio š. kuopai ir abu yra buvę valdybos nariai. Tenka nuoširdžiai dėkoti jauniesiems šauliams už jų gražų darbą ir ryžtą bei priminimą šio krašto akademiniams sluoksniams apie Lietuvos nelaimę ir jos vargą rusiškoje vergijoje.

P. P.

Šauliai akademikai Wisconsino u-to Madison, Wisc. tarptautiniame pasirodyme prie lietuvių skyriaus. Iš k. į d.: lektorius magistras Vyt. Janušonis, siekiąs doktorato, ir stud. Regina Palaitytė, DLK Kęstučio š. k. nariai.

DETROITO ŠAULIŲ IŠKYLA

LŠST CV narei K. Kodatienei pasikvietus, gegužės 22 d., sekmadienį, Vinco Tamašiūno vadovaujami šauliai buvo nuvykę į Kodačių vasarvietę "Nidą" prie Silver ežero vasaros sezono atidarymą Dalyvavo virš 40 šaulių ir jų šeimų narių.

Sportiniai šaudymo pratimai

Būrio vadų: Myk. Vitkaus ir Ant. Šiurkaus vadovybėje buvo įrengta sportinio šaudymo pratimam atlikti vieta. Pradžioje šaudyta sportiniais šautuvais gulom nuo atramos po 3 sykius; baigus šį įsišaudymą, virš 20 šaulių šaudė į taikinį stačiom nuo rankos 150 pėdų nuotolyje, prizinėse varžybose. Pirmą vietą laimėjo Antanas Mikalkėnas — tautine juostele perjuostą albumą, antrą vietą Juozas Augaitis — Sruogienės Lietuvos istoriją, ir trečią v. Bliūdžius — 1 metų "Kario" prenumeratą.

Po šaudymo pratimų, prie tyvuliuojančio ežerėlio, ąžuolyno medžių pavėsyje, šeimininkės suruošė prie bendro stalo šaunius pietus. Pietų metu kuop. pirm. V. Tamašiūnas pristatė šaudymo laimėtojus ir įteikė minėtas dovanas. Visas dovanas savo lėšomis pirko būrių vadai: Myk. Vitkus ir Ant. Šiurkus.

Pietų metu paaiškėjo, jog savo tarpe turime garbingą šaulį, kuriam gegužės mėn. 9 d. sukako garbinga 45 metų šauliškos tarnybos sukaktis. Vl. Mingėla, šį šaulį, Povilą Valentiną, pristatė vaišių dalyviams. Įdomu, jog šio garbingo sukaktuvininko asmens liudijimą pasirašė pats Šaulių S-gos įkūrėjas Vladas Putvinskis 1921 m. gegužės mėn. 9 d. Sukaktuvininkas buvo pasveikintas katutėmis ir jam sugiedota "Ilgiausių metų"...

Š. Kunig. Kodatienė suruošė labai turtingą loteriją. Po pietų šauliai su savo šeimomis pasidžiaugė nuostabiai gražia gamta, paežerio malonumais, gražiu ąžuolynu ir saulės spinduliais. Daugelis plaukiojo valtelėmis ir žvejojo.

Žinoma veikėja, šaulė, skautė, visuomenininkė, žurnalistė K. Kodatienė buvo visiems paslaugi, aprodė savo namus, pavaišino, be to, parodė savo tapomus aliejinius paveikslus. Pasirodo, jog š. Kodatienė jau trečius metus studijuoja tapybos meną — dailę. Visi, matę paveikslus, nustebo jų grožiu ir neabejotina verte. Tad laukiame naujos dailininkės viešame pasirodyme!

Reta esti tokių draugiškų, nuotaikingų, visais atžvilgiais pavykusių iškylų kaip šioji. Baigiant tenka tarti: šauliai, Vinco Tamošiūno vadovaujami, ką daro, padaro gerai ir kultūringai.

Taigi, iki sekančios iškylos!

V. Saurimas

IŠ ČIKAGOS ŠAULIŲ VEIKLOS

Čikagos Vytauto Didžiojo šaulių kuopos meno kuopelė š. m. gegužės 7 d. pastatė V. Frankienės 3 veiksmų vaidinimą, kurį surežisavo žinomas aktorius A. Brinka. Pastatyti po vieną veikalą į metus Vytauto D. kuopos šauliams virto tradicija. Pernai labai pasekmingai jie pastatė a. a. A. Kaulėno veikalą, iš partizanų gyvenimo: "Miško broliai". Pastaraisiais dviems mums labai reikšmingais metais šauliai ir savo vaidinamus veikalus pasirinko labai taikliai — aktualiomis temomis. Ir šių metų vaidinimas vaizduoja paskutiniąsias laisvės kovas Lietuvoje. Vaidinime labai gyvai pasireiškė šaulių jaunimas, kurio V. D. kuopa turi itin daug apie pusšimtį, jų tarpe studentai, moksleiviai bei šiaip kitose organizacijose nepriklausąs jaunimas.

Jaunimas daugiausia reiškiasi per meno kuopelę, kurios ilgametis vadovas yra šaulys J. Petrauskas patsai pasižymįs nemažu vaidybiniu talentu, be kurio dalyvavimo neapsieina nė vienas vaidinimas.

Meno kuopelė turi labai stiprią tautinių šokių grupę, dalyvavusią šokių festivalyje New Yorke ir daugelyje kartų pasirodžiusią ne tik viešuosiuose parengimuose Čikagoje bet ir už Čikagos ribų, k. a. Kenošoje, Rokforde, Racine ir kt. Tokių pasirodymų greitai priskaitys jau apie šimtą. Paskutiniu metu šios meno kuopelės šauliai su t. šokiais pasirodė ir lietuviškoje televizijos valandėlėje Čikagoje. Dabartiniu metu šokių vadovas yra stud. P. Arlauskas, o šokių mokytoja — jauna šaulė Birutė Baškauskaitė, šiemet apdovanota šauliškų atžymėjimo ženklu.

Paminklas prof. Jonui Šimoliūnui pagerbti

Nusipelniusiam kultūrininkui, visuomenininkui prof. inž. dr. Jonui Šimoliūnui pagerbti visuomenės lėšomis bus pastatytas paminklas šv. Kazimiero kapinėse. Tam tikslui yra sudaryta komisija, kurios pirm. — St. Dirmantas, vicepirm. inž. K. Burba ir arch. Alb. Kerelis, sekr. inž. Gr. Lazauskas ir ižd. inž. Alg. Didžiulis. Aukos plaukia iš buvusių draugų ir mokinių. Kadangi Profesorius buvo ir Šaulių S-gos garbės narys, būtų gražu, kad neliktų nei vieno vieneto, kuris nejaustų pareigos prisidėti savo auka prie amžinos atminties Profesoriaus pagerbimo.

Aukas siųsti komiteto iždininkui inž. Alg. Didžiuliui, 1824 So. 61 Court, Cicero, Illinois, 60650.

K. K.

Šauliui

VYTAUTUI JANUŠONIUI

ir

PALMIRAI PETRAUSKAITEI

sukūrusiems šeimos židinį, linkime šviesaus ir našaus gyvenimo. Tegul lietuviška ir šauliška dvasia lydi Jūsų žingsnius, o Augščiausiasis juos tegloboja.

DLK Kęstučio šaulių Kuopa

Redaguoja E. PETRAUSKAITĖ, 926 W. 52nd Street, Chicago, Ill. 60609

DU LEMTINGI BIRŽELIAI

Lietuvių žmonėse buvo paprotys iškilmingai, su procesijomis, švęsti Kryžiaus dienas. Jei kurį metą būdavo vėlyvos Velykos, tai Kryžiaus dienos "išpuldavo" birželio pradžioje, nes jos buvo įprasta švęsti tris dienas prieš Šeštines. Iš vaikystės dienų prisimena gražūs vaizdai, kada šventiškai apsirengę vieno ar kelių kaimų gyventojai, rožiniais ir maldaknygėmis nešini, eidavo nuo kryžiaus prie kryžiaus, ar koplytėlės, giedodami litanijas, ar kryžiaus kelius. Dar nešienautos pievos mirgėdavo įvairiaspalvėmis gėlėmis, dirvų pasėliai jau apkloti želmenimis, o medelių žalumui ir kvepėjimui niekas negalėjo prilygti baltaspalvėm jievom užkaraliavus. Visa žemė tartum alsavo drėgnu gaivumu. Augštai skraidydami čyruodavo vyturėliai, o kai kur dar ir lakštingala susuokdavo. Žavingas tada išrodė pasaulis ir iš žmonių krūtinių besiveržianti padangėn malda; visa sudarė vieną gaivalingą visumą.

Daug kentėjusi ir tebekenčianti lietuvių tauta neveltui pamilo garbinti kryžių, nes kryžius nuo amžių buvo jos vargų simbolis. Jie statė juos savo gyvenamose vietovėse, prie kryžkelių, rugių laukuose, nes "Kryžius palaimą žadėjo". O gal tai buvo tautos nuojauta, kad dar ant jos ir jos veikų pečių kris sunki ir kruvina kryžiaus kančia. Tos baisios, kruvinos dienos kaip tik ir prasidėjo gražųjį birželio rytą.

Vieno birželio 13 dieną prasidėjo baisusis mūsų tautos masinio naikinimo kelias, kai tūkstančiai šeimų buvo išplėšiamos iš savo gimtųjų namų ir žiauriausiu būdu išvežamos į tolimą baisųjį Sibirą. Jau tos dienos išvakarėse surinktos vienon vieton sunkiosios susisiekimo priemonės lėmė kažką baisaus įvyksiant. Naktį prasidėjo nežmoniški žiaurumai — verkė motinos, klykė vaikai ir sunkiai aimanavo šautuvų buožėmis daužomi ir stumdomi seneliai. Vienos valandos laikotarpyje jie turėjo pasiruošti nelemtin, nežinomon kelionėn. Jokiam pasigailėjimui ar maldavimui nebuvo vietos. Jie žiauriausiu būdu buvo sustumiami į sunkvežimius, o vėliau, greitomis, perkelti į gyvulinius traukinio vagonus, be langų, kur net durų angos buvo užkalamos lentomis, kad neišbėgiotų, o kad jiems pritruks oro kvėpavimui, tai egzekutoriams nerūpėjo. Tik per siaurus plyšelius kai kas dar sugebėjo iškišti rankas maldaudami vandens. Kai kas šiaip taip dar prasigrūdęs suspėjo įbrukti bonką vandens. Tai ir visa samaritietiška įmanoma pagalba. Ir taip nuo to baisiojo birželio prasidėjo mūsų tautai vėl dar juodesnės rūščios dienos. Ar jos kada bepasibaigs?

Po metų žiaurios bolševikų okupacijos ir persekiojimų lietuvių tautai ir vėl išaušo naujas birželis. Įvyko kažkas neįtikėtina — užskrido keletas vokiečių lėktuvų ir numetė keletą bombų. Raudonieji pradėjo masiniai bėgti, nesuspėję net pasiimti viso surinkto grobio. Iš lietuvių kas tik kiek pajėgūs subruzdo, sukilo gelbėti kas dar galima nuo tų, kurie bėgdami skubėjo ko daugiau sunaikinti, o turimus sugautuosius iššudyti. Kur galėjo, padėjo iš kalėjimų išleisti politinius kalinius. Jie, išvargę ir skurdūs pasipylė gatvėse, bet džiaugsmu šviečiančiais veidais lyg kokiam stebuklui įvykus. Tur būt dar pasaulyje niekados nebuvo tiek džiūgaujama, prasidėjus karui, kaip anomis birželio dienomis. Tačiau pavojus taip greit nepasibaigė, nes ne visi skriaudikai skubėjo išbėgti, kiti buvo pasirengę žūt-būt kovoti. Tokie užsibarikadavo kai kuriuose namuose ir šaudė pro langus. Sukilėliams teko kartais atskirus namus jėga užimti. Dėl to neapsiėjo be aukų ir iš partizanų pusės. Kelias dienas žmonės nesirodė gatvėse ir Kaunas išrodė lyg išmiręs. Buvo tikrinamas ir sulaikytas naudojimui vanduo, taip pat buvo gandų, jog esą užminuotų vietų. Tačiau tvarka buvo atstatyta daug greičiau, nei galima buvo tikėtis.

Prisimena vienas to birželio neužmirštamas graudus pavakarys. Tada Kauno kapinėse buvo laidojama šešiasdešimtis partizanų karstų. Didelio keturkampio ploto pakraščiuose buvo iškasta šešiasdešimt duobių, o aplinkui išrikiuota tiek

pat karstų, paskendusių vainikuose ir gėlėse. Aplinkui didžiulė kauniečių minia, o už jų, prie vartų, budintys partizanai.

Tai buvo liūdniausia, kada nors matyta, laidotuvių iškilmė, kai ant nuleidžiamų karstų, lyg lietus, byrėjo gėlės ir visa žmonių minia vienu balsu raudojo. Liūdnai debesimis apsitraukusi raudona leidosi birželio saulė: "Ir paguldė daug brolių greta milžinų, o Viešpats jų priglaudė dvasią". Jau tada ne viena stiprios dvasios partizano motina tikrino laidojamųjų sąrašus, ar neras savo, tomis dienomis išėjusio kraštą ginti, sūnaus vardo. O prie vieno atskiro kapo, apsikabinęs karstą, balsu iš skausmo verkė brolis — ką jis pasakys savo tėvams, kai jie sugrįš iš Sibiro . . .

Taip prasidėjo neužmirštamosios dviejų birželių dienos, bylojančios mums apie nepermaldaujamas tautos kančias ir jos vaikų didvyriškųjų pasiaukojimų neužmirštančiąją galią.

M. J.

IŠ LIETUVOS

"Šiandien devintoji gegužės, karo pabaigos diena. Kalendoriaus lapelyje perskaičiau:

Aš taiką šlovinu visa širdim.
Kad nebežadintų draugų kovos signalai,
Kad suoktų jiems lakštingalos naktim
Gimtuos namuos, o ne prie karo kelio.

"Taip, "aš taiką šlovinu visa širdim" — prisiminus ką reikėjo išgyventi, siaubas apima. . . Bet žmogus patvaresnis už bet kokį gyvį — jis viską išgyvena savo sužeista širdim. Koks mūsų laikotarpio žmonių neramus gyvenimas: išgyvenom du pasaulinius karus, nepriklausomybės kovas, revoliuciją. Tiek pakelti tik žmogus tegali . . ."

Šaulių aukos visuomenei:

LŠST CV — Pasaulio Lietuvių Jaunimo Kongresui — 25 dol.,
Jaunimo Centrui, Čikagoje — 25 dol.,
DLK Kęstučio š. kp. — prof. dr. inž. Jono Šimoliūno paminklui — 50 dol.

Balandžio 17 d., Detroito šauliai suruošė Kultūrinę popietę. Iš kairės šaulių dukros Jacinta Žiukaitė ir Virginia Pranėnaitė įteikė rožių puokštę programos vedėjai šaulei Kunigundai Kodatienei. Nuotrauka inž. J. Gaižučio

VIETON ŽODŽIO

prie a.a. prof. KAZIO KEPALO kapo

Sunkus smūgis ištiko KARIO redakciją ir jos artimuosius bendradarbius. Nelauktai ir netikėtai teko atsisveikinti su mielu Profesorium, redakcijos nariu ir patarėju, Lietuvos kariuomenės ats. ltn. Kaziu Kepalu.

Su mūsų žurnalu jį rišo daug ir tamprių ryšių. Savanoriu stojęs 1919 m. į Lietuvos kariuomenę jis skaitė KARĮ ir jame bendradarbiavo, o 1921-22 m. buvo ir jo redaktorius.

Atvykęs į J.A.Valstybes, prof. K. Kepalas ir vėl įsijungė į KARIO redakcinį darbą. Ištisus 12 metų jis išdirbo KARIO kalbos taisytoju ir prižiūrėtoju, be jokio atlyginimo, grynai iš pasišventimo bendram reikalui. Neperdedant galima teigti, jog jis, lyg tikras karys fronte, ėjo savo pareigas nepasitraukdamas, iki galo, iki jį pašaukė mirtis.

Be tiesioginių kalbos redagavimo pareigų Profesorius rašė straipsnius ir darė vertimus, kurie būdavo skelbiami KARIO puslapiuose. Būdamas graikų ir lotynų kalbų žinovas, jis, tačiau, nesitenkino pagalbiniu darbu redakcijoje.

Nors turime ir labai turtingą savos tautos istoriją, mes dar vis tebekenčiame istorinių šaltinių neprieinamumo badą. O be šaltinių neįmanoma nei istorikui, nei menininkui kūrėjui atkurti mūsų tautos praeitį, kad ir mes patys ir svetimieji geriau pažintume Lietuvą ir jos tautą.

Šis klausimas rūpėjo ir velioniui. Todėl, redakcijos skatinamas, jis ėmėsi didžiulio darbo ir jį atliko. Jis išvertė tris žymius ir stambius veikalus: iš graikų kalbos — istorijos tėvo Herodoto veikalą, o iš lotynų — Livonijos Henriko kroniką ir Petro Dusburgiečio Prūsų kroniką.

Veikalų vertimai yra atlikti, tik deja, iki šiol nebepajėgiama, stokojant lėšų, juos išleisti. Tikimės, tačiau, vėliau ar anksčiau, mielo Profesoriaus darbai išvys šviesą ir knygų pavidale bus prieinami visiems mūsų tautos praeities mylėtojams.

* * *

Kazys Kepalas gimė 1891 m. vasario 16 d. Petraukoje, Kamajų vls., Rokiškio aps. Baigęs Vilniaus II gimnaziją, jis 1912-15 m. studijavo Petrapilio universitete istorijos-filosofijos fak., ir 1924-25 Lietuvos universitete klasikines kalbas ir lietuvių kalbą. Kiek pamokytojavęs Vilniuje, 1919 m. stojo savanoriu į atkurtą Lietuvos kariuomenę ir baigė Karo mokyklos I laidą.

Palaikydamas nuolatinius ryšius su Lietuvos kariuomene, jis dirbo pedagogo, lektoriaus, mokslininko ir visuomenininko darbą. Tą darbą jis tebetęsė ir pasitraukęs iš Lietuvos — tremtyje, pradžioje Miunchene, Vokietijoje, vėliau JAV, New Yorke.

J. ltn. K. Kepalas, Karo mokyklos lektorius 1920 m.

Kalbotyros ir istorijos klausimais jis rašė Mūsų Žinyne, Vaire, KARYJE. Be to, yra paruošęs, išvertęs ir išspausdinęs "Chrestomatia Latina" I - II dal., Sančurskio "Trumpą Lotynų Kalbos Sintaksę", K. Ivanovo "Senovės Istoriją" ir "Parinktas Kvinto Horaciaus Flakko Odes", paruošdamas joms komentarus.

Prof. Kazys Kepalas mirė širdies smūgiu birželio 12 d. rytą. Atsisveikinimas su velioniu įvyko birželio 14 d. vakare Šalinskų laidojimo namuose Brooklyne. Dalyvavo gausus būrys ramovėnų ir lietuvių legionierių su šeimomis. Jautriu žodžiu atsisveikino RAMOVĖS sk. p-kas J. Sirgėdas, po jo trumpas kalbas pasakė gen. kons. V. Stašinskas, L.B. ap. p-kas J. Šlepetys, sav. kūr. vardu — kpt. J. Kiaunė ir A. Kaunas — liet. legionierių vardu. KARIO štabo ir bendradarbių vardu atsisveikino J. Rūtenis. Maldas kalbėjo naujasis Apreiškimo parapijos vikaras.

Laidotuvės įvyko iš Apreiškimo bažnyčios į Cypress Hill kapus birželio 15 d.

KARIO štabas, bendradarbiai ir skaitytojai giliai užjaučia a.a. profesoriaus ats. ltn. Kazio Kepalo dukrą Aldoną, sūnų Algirdą ir jo šeimą netekusius mielo tėvelio, uošvio ir senelio.

Atsisveikinant a.a. prof. K. Kepalą: Tautinė, Amerikos ir A. L. Legiono posto vėliavos su ramovėnų ir legionierių sargyba.
L. Tamošaičio nuotr.

TORONTE MIRĖ INŽ. LTN. PRANAS ČEPONIS

1966 m. gegužės 26 d. ryte, Toronte, šv. Juozapo ligoninėje, vėžiu mirė dar jaunas, daug žadėjęs savo tautai ir Tėvynei Lietuvai, ltn. inž. Pranas Čeponis, palikdamas didžiai liūdinčią žmoną Adą Čeponienę ir tris nepilnamečius vaikučius — Pranuką, Sigutį ir Petriuką, taip pat brolį Antaną ir tris seseris Lietuvoj bei gimines, draugus ir pažįstamus.

A. a. ltn. inž. Pranas Čeponis buvo gimęs 1918 m. sausio 29 d. Petrapilyje. Revoliucijai įpusėjus, 1919 m. su tėvais grįžo Lietuvon ir apsigyveno tėvų ūkyje Rokiškyje. Ten praleido pirmuosius vaikystės metus.

Tėvas, būdamas geležinkelio tarnautojas, gavo darbą Kauno Geležinkelių valdyboj, o visa šeima persikėlė gyventi į Kazlų-Rūdą. Tenai Pranukas ir baigė pradžios mokyklą. 1930 m. jis buvo priimtas į "Aušros" berniukų gimnaziją, kurią baigęs, savanoriu stojo į Karo mokyklą, pirmiau aspirantu, o vėliau, pamėgęs karo mokslą, perėjo į kadro karininkų paskutinę Neprk. Lietuvos laidą. Jam teko stažuoti Ulonų pulke Alytuj, 9-tam pulke Marijampolėj, 6-tam pulke Plungėje ir Karo mokykloj Panemunėj, o vėliau — Vilniuje Antakalny.

Karo audrai pro Lietuvą praūžus, Pranas atsidūrė Kaune ir pradėjo dirbti Valstybinėj leidykloj (buv. Spaudos Fonde), o atsiradus galimybei, studijuoti — įstojo į Vyt. Didžiojo universitetą. Pirmiau studijavo vakarais, paskiau — dienomis. Išklausęs Statybos fakultetą, pasitraukė į Vokietiją, kur po karo baigė mokslą Technische Hochschule Hannoveryje. 1947 metais emigravo į Kanadą. Čia atlikęs miškuose sutartį, pradėjo dirbti savo profesijoje inžinieriu.

Dirbo prie sprausminių lėktuvų aerodromo statybos Rivers, Manitobos provincijoj, paskiau, 1949 m. pavasarį, atsikėlė į Torontą, kur greitai gavo darbą Canada Packers inžinieriaus pareigose. Čia inž. Pr. Čeponis parodė itin didelius sugebėjimus, todėl jam buvo pavesta suprojektuoti keletas didesnių pastatų: plieno konstrukcijos Girdler pastatas, Shaples pastatas, Oil Refinery, Peanut Plant ir kiti.

1957 m., norėdamas būti visiškai savarankiškas, atsisakė pareigų Ca-

nada Packers ir pradėjo verstis laisva praktika. Jis pirmasis iš Toronto lietuvių inžinierių tapo konsultantu, pasirinkdamas (be statybos) dar įžemio tyrimą (soil mechanics), nustatant žemės atsparumą projektuojamiems didesniems pastatams. Tam tikslui inž. Pr. Čepulis buvo įsigijęs moderniškas žemei tirti ir atsparumui nustatyti mašinas. Konkurencija šioj srity nebuvo didelė, nes iš naujųjų ateivių jis buvo vienas, o šalia jo — tik šešios kanadiečių firmos, su kuriomis gražiai darbu pasidalindavo.

Inž. ltn. Pr. Čeponis nuo 1930 m. priklausė Skautų organizacijai. Jis, su kitais skautų vadais, atgaivino Kazlų-Rūdoj skautų draugovę, kurios draugininkų buvo 1938-39 m. Vokietijoj, o taip pat ir Kanadoj veikė skautų eilėse. 1956 m. Skautų Brolijos buvo išrinktas vyr. skautininko pavaduotoju ir su vyr. skautininku sudarė Brolijos Vadiją Toronte.

Besikuriant KLB-nei, inž. Pr. Čeponis buvo išrinktas į pirmosios tarybos atstovų tarpą. Be to, velionis yra smarkiai reiškęsis pogrindinėje veikloje Vokiečiams okupavus Lietuvą, jis įsijungė į Lietuvos laisvinimo darbą, pirmiau platindamas pogrindžio spaudą studentų tarpe, o vėliau — dalyvaudamas korespondentu ir naujos spaustuvės organizatoriu.

Pradėjus braškėti vokiečių-rusų frontui, ltn. Pr. Čeponis buvo įtrauktas į partizanų "Vanagų" štabo organizavimą. Frontui artėjant, "Vanagų" štabas buvo perkeltas į Žemaitiją. Kadangi vokiečiai labai domėjosi "Vanagų" grupės veikla rusų užnugaryje, tad nebuvo sunku su jais sudaryti ryšį ir gauti ginklų, kurie taip buvo reikalingi partizanams. Ltn. Pr. Čeponis, slapyvarde "Leonas", buvo paskirtas ryšininku. Sudaryta schema, kuriose vietovėse buvo "Vanagų" grupės. Net po karo paliaubų, iki 1947 m. "Vanagai" dar laikėsi, laukdami permainų ir progų. Ir amerikiečiai interesavosi jų veikla. Plačiau, su įvairiomis vietovėmis, pavardėmis ir kt. smulkmenomis partizanų veikla buvo aprašyta "Tiesoje". Toji apybraiža ėjo net per kelis numerius, žinoma, tik jų rusiškoje šviesoje. Daug žinių buvo išgauta (kankinimu ir "smegenų plovimu") iš tiesioginio ltn. Pr. Čeponio viršininko, kpt. Igno Velavičiaus-Viliaus, kai jis buvo rusų sugautas, o vėliau Vilniuje likviduotas.

A. a. inž. ltn. Prano Čeponio palaikai iš laidotuvių namų, per Prisikėlimo parapijos (Toronte) bažnyčią, atlaikius gedulingas šv. Mišias, gegužės 28 d. palydėti į Šv. Jono Kr. lietuvių kapines Port Credit, kur ilsisi dar 200 mūsų tautiečių.

Pr. Alšėnas

PALŪŽO SPARNAI

Gegužės 5 d. Universiteto ligoninėje, Bostone, po ilgesnio negalavimo, mirė Norbertas Adomkaitis, buvęs nepriklausomos Lietuvos aviacijos kapitonas-lakūnas. Palaidotas iš Šv. Petro bažnyčios, gegužės 7 d., Forest Hills kapinėse. Buvo gimęs ir augęs Krekenavoje, Panevėžio apskrityje. Baigęs Augštesniąją technikos, Karo ir Aviacijo msokyklas. Nepriklausomoje Lietuvoje visą laiką tarnavo aviacijos dalyje. Paskutiniu metu gyveno 65 Alban St., Dorchester, Mass.

Kaspero koplyčioje paskutinę pagarbą atidavė ir atsisveikino artimieji, giminės, draugai ir pažįstami. Bostono ramovėnų vardu, savo organizacijos nariui koplyčioje atsisveikinimo žodi tarė ir užuojautą jo artimiesiems išreiškė skyriaus valdybos pirmininkas J. Visbaras, garbės sargybas tvarkė A. Vilėniškis.

Gražus būrys jo artimųjų, draugų ir pažįstamų palydėjo jį į amžinybę. Čia jis erdviose Forest Hills kapinėse, lyg lauko žaliame aerodrome, nutūpė, iš kurio daugiau nebepakilo. Palūžo jo gyvybės sparnai. Prie karsto duobės, jo kolega, aviacijos majoras A. Svilas atsisveikindamas, be kitko, tarė: "mes tavo draugai, kariai, atlydėjome tave čia amžinybėn, ir tariame paskutinį sudiev. Tu užaugai Nevėžio gražiuose krantuose, klauseisi ten lakštingalėlių čiulbėjimo, ten praleidai jaunystę, subrandinai savo ramų malonų būdą, o kai užaugai, nardei su "Anbo IV" Lietuvos padangėmis, bet labiausia mylėjai Nevėžio ir Nemuno krantus, lankas. Kai rusiškas komunizmas užplūdo mūsų tėvynę ir pakeitė jos veidą, tu matei ir jautei skausmingus jai komunistų botago kirčius ir apleisdamas ją, anot poeto žodžių, matei kaip: "viskas pranyko, tik kelios pušaitės apykreivės liko".

Norbertas mylėjo ne tik Nevėžio ir Nemuno slėnius, jis karštai mylėjo visą Lietuvą, jos jaunimą, ypač skautus ir paliko skautišką šiemą. Jis jautė visus jos rūpesčius ir jais sielojosi. Jis buvo teoretiniai ir praktiškai pasiruošęs jai tarnauti, dirbti. Jis buvo realistas, kruopštus iki smulkmenų, atsidėjęs darbui ir darbą vertino ne uždarbiu, bet kaip jis buvo atliktas, neklausdamas, kiek už jį atlygins. Jis buvo didžiai socialus, visiems paslaugus. Jis nežinojo poilsio ribos, jei kam reikėjo jo paslaugos. Tai gerai prisimena Vokietijoje buvusieji Wunsiedelio ir Garmischo stovyklų gyventojai. Jis mėgo asmeniškos draugystės pobūvius ir gebėjo jose palaikyti malonią nuotaiką. Dėl šių ir kitų jo būdo savybių, jį daugelis pažinojo ir jį mėgo. Ir čia dabar anų sunkių dienų wunsiedeliečiai ir garmischiečiai visu nuoširdumu stengėsi tam gerajam, darbščiajam draugui išreikšti augščiausią pagarbą, o jo artimiesiems užuojautą.

Jis tikėjo dar ilgu gyvenimu ir troško gyventi. Nesiliaudamas jį planavo — kūrė. Darbas buvo jo gyvenimo eleksiras, jam gyvybės teikėjas. Tačiau ilgesnį laiką jis fiziniai negalavo. Sirgo aplastine anemija ir kai tik jo fizinės jėgos atsigaudavo, jis vėl būdavo pilnas energpjos, pasiryžimo eiti, dirbti, kurti. Jis visuomet buvo tvarkingai dailus, linksmos nuotaikos, niekuomet nieku nesiskųsdavo. Dabar, išsiskirdamas iš gyvųjų tarpo, jis paliko gilią tuštumą, kurią artimieji draugai ir pažįstami ilgai jus.

K. Šimėnas

MIRĖ ŽEMAIČIŲ PULKO KARYS

1966 m. gegužės 26 d. V. Vokietijoje mirė Žemaičių pulko karys, teisininkas Juozas Meškauskas, kuris kariškį sutikdamas sakydavo: "nors nesu buvęs kariu, bet karišką dvasią turiu". Jis tą savo karišką dvasią įrodė 1944 m., kai dauguma mūsų tautiečių traukėsi į Vakarus, tai Juozas Meškauskas įstojo į Žemaičių pulką, kuris tuo metu buvo pasiryžęs kovoti su abiem okupantais. Būdamas tiesaus būdo, jis negalėjo rimti matydamas ir vieno ir kito okupanto daromą žalą Lietuvai ir jos tautai. Jo obalsis buvo: reikia stengtis kiekvienam savo tautiečiui padėti. Ir ištikrųjų, jis visą savo gyvenimą, kiek prisimenu, jieškojo tiesos ir teisės.

Velionis Meškauskas buvo kilęs iš Vilmiškio vsd., Obelių vlsč., Rokiškio apskr. Gimęs 1904 m. birželio 3 d. Mokėsi Rokiškio gimnazijoje ir Vytauto Didžiojo Universitete Kaune Tremtyje gilino konstitucinės ir tarptautinės teisės mokslus Erlangeno universitete. Lietuvoe nepriklausomybės metu, 1925-31 m. mokytojavo Obelių pradžios mokykloje, 1932 m. Panevėžio apyg. teismo kandidatas, 1933 m. teismo tardytojas Aukštadvaryje, 1933-35 m. Zarasų apylinkės teismo teisėjas, 1936 m. Pasvalio teisėjas, 1940 m. bolševikų iš tarnybos atleistas, 1941-42 advokatavo ir veikė pogrindyje, už tai Vokiečių buvo suimtas ir Panevėžio kalėjime kalintas. 1944 m. Žemaičių pulkan įstojo savanoriu. Tačiau velioniui pulke tarnauti neilgai beteko, nes visiems prisiėjo pasitraukti į Vakarus Tremties laikotarpį velionis praleido V. Vokietijoj gilindamas studijas. 1949 m. iš V. Vokietijos emigravo

į JAV ir apsigyveno Detroite, kur dirbo General Motors fabrike. Čia bedirbdamas sugadino akis. Kadangi vietoje pagydyti regėjimo buvo neįmanoma, tai patartas dukros Dalios Butėnienės, išvyko gydytis į V. Vokietiją, kur ir mirė neatgavęs regėjimo.

Velionis buvo ypatingų savybių žmogus: didelis tolerantas, išsimokslinęs, išsiauklėjęs ir labai darbštus. Visą tą ką jis prigyveno, tai buvo jo darbštumo ir ryžto vaisiai.

Iš prigimties buvo didelis savos tautos mylėtojas ir gerbėjas. Buvo sukūręs lietuvišką šeimą: gyvenimo drauge buvo pasirinkęs Vienožinskaitę, su kuria sssilaukė dukros Dalios, dabar Butėnienė, rašytojo, žurnalisto Vlado Butėno - Ramojaus žmona.

Teisėjaudamas ir išeivijoje gyvendamas, dirbdavo visuomeninį darbą, bendradarbiaudavo spaudoje: Aide, Ūkininko Patarėjuje, Zarasų Krašte ir taip pat čia: Drauge, Karyje ir Naujienose, teisės klausimais.

Velionio palaikai, su bažnytinėmis apeigomis. kurias atliko kun. Bernatonis. buvo palaidoti Langenbergo katalikų kapinėse — Vokietijoje.

Velionis paliko liūdinčią dukrą Dalią ir žentą Vladą Butėną ir anūkus.

Povilas Dirkis

SAVANORĮ VALENTINĄ GALDIKĄ PALAIDOJUS

Gegužės 19 d., staiga, nuo širdies smūgio, Bostone mirė savanoris teisininkas Valentinas Galdikas.

Velionis buvo gimęs 1902 m. sausio 20 d. Lazdininkų km., Darbėnų vlsč., Kretingos apskr. Mokėsi Kauno, Skuodo ir Šiaulių gimnazijose, vėliau Kauno universitete, teisių fakultete. 1919 m. pradžioje, iš trečios klasės savanoriu įstojo į Lietuvos atkuriamą kariuomenę, kurioje būdamas tarnavo Mažeikių ir Sedos komendantūroje ir Šatėse karo milicijoje.

1928 m. baigęs universitetą dirbo Šiaulių apygardos teisme kandidatu; vėliau ėjo pareigas taikos teisėjo Skuode ir Mažeikiuose. 1932 m. buvo paskirtas Šiaulių apygardos teismo prokuroro padėjėju, o 1939 m. Tauragės teisėju tvarkytoju. kuriuo išbuvo iki bolševikų okupacijos. 1941 m., bolševikus išvijus, vėl buvo grąžintas į Tauragę teisėjauti.

Artėjant antrai bolševikų okupacijai, pasitraukė į Vakarus. Apsigyveno V. Vokietijoje Bamberge. Vėliau persikėlė į Garmisch Partenkirchen, kur ėjo stovyklos teisėjo pareigas. Kaip lietuvių teisininkų atstovas dalyvavo stebėtoju garsiojoje Nuernbergo byloje.

1950 m. išemigravo į JAV ir apsigyveno Bostone, kur išgyveno iki mirties. Nepriklausomoje Lietuvoje priklausė Neo-Lithuania korporacijai, o išeivijoje LB ir Teisininkų draugijai.

Buvo geras ir uolus teisėjas, teisingas žmogus ir rūpestingas šeimos galva. Jo palaikai palaidoti Forest Hills kapinėse. Paliko liūdinčią žmoną Sofiją, dukrą Vidą ir seserį Skripkauskienę.

Pov. Dirkis

ATSAKAS VETERANUI

Žurnale "KARYS" nr. 6, iš 1965 m. 209 puslapyje buvo patalpinta žinutė — "Veteranų kelias". Tos žinutės autorius rašo: "Chicagos ramovėnai veikia" randame jog veteranų skyriaus susirinkime pakviesti dalyvavo ir jūrų skautai. Žinutę pasirašė slapyvardžiu "Veteranas".

Jau keli metai aš dirbu Chicagos skyriaus ramovėnų valdyboje, bet tame laikotarpyje ne tik jūrų skautai, bet ir kitos lietuviškos organizacijos nebuvo kviestos į Chicagos skyriaus ramovėnų susirinkimus. Ir nei vienos lietuviškos organizacijos atstovas nedalyvavo eiliniame Chicagos skyriaus ramovėnų susirinkime.

Į Chicagos skyriaus ramovėnų suruoštas įdomesnes, aktualesnes paskaitas ar simpoziumus buvo, yra ir bus kviečiamos visos Chicagoje veikiančios lietuviškos organizacijos.

Minint Lietuvos kariuomenės 47 metų atsikūrimo sukaktį Chicagoje, raštu ir žodžiu buvo pakviestos visos lietuviškos organizacijos ir jų tarpe ne tik jūrų skautai, bet ir sausumos skautės-ai. Mūsų kariuomenės atsikūrimo šventės minėjime dalyvavo beveik visos Chicagoje esančios lietuviškos organizacijos, uniformuoti su savo vėliavomis jūrų skautai, gi sausumos skaitai-ės nedalyvavo.

P. Veteranas patiektą spaudai savo žinutę baigia šiais žodžiais "kur eini Chicagos veteranų skyriau?"

Bet kodėl p. Veteranas neklausia save: kodėl nepasirašyti tikrąją savo pavardę, jei paduota spaudai žinutė yra tikra ir teisinga. Kam neteisingomis žinutėmis kiršinti lietuvį prieš lietuvį, kam sėti neapykantos sėklą ir dar savųjų tarpe, kal sklaidyti jėgas ir įnešti bereikalingo erzelio į savųjų tarpą, kam ir kokia iš to nauda?

Rimtas, subrendęs, teisingas ir garbingas žurnalistas, tuo labiau patrijotas veteranas pakankamai turėjo galimybės nuodugniai, pagrindinai šį keliamą klausimą išsiaiškinti, Chicagos skyriaus ramovėnų susirinkime arba skyr. valdyboje. Ir tik tuomet patiekti spaudai teisingas ir objektyvias žinias.

Paduodamas šią žinutę spaudai autorius p. Veteranas pats abejojo jos tikrumu, nes net neišdrįso pasirašyti tikrąją savo pavardę. Nepasirašymas tikrosios savo pavardės nuvertina, susmulkina keliamą klausimą, mažina to klausimo esmę, parodo to klausimo netikrumą, abejojimą ir autoriaus vengimą atsakomybės už patiektas spaudai neteisingas žinias.

Spaudoje keliamos mintys, klausimai nepasirašytos tikrąja savo pavarde yra bevertės, nediskutuojamos, nėra nei reikalo, nei pareigos spaudoje į jas atsakyti.

Kokią reikšmę ir vertę turėtų: raštai, dokumentai, aktai ir net laiškai jei juos atatinkami pareigūnai pasirašytų ne tikrąja pavarde, bet slapyvardžiu?

Maža to, žurn. "KARYS" nr. 6 iš 1965 m. p. Veteranas savo žinulėje "Veteranų kelias", kaltina visus Chicagos skyriaus ramovėnus ir baigia savo rašinėlį šiais žodžiais: "Kur eini Chicagos veteranų skyriau"

Gi sekančiame žurn. "KARYS" nr. I iš 1966 m. p. Veteranas savo kaltinimus pakeitė ta prasme. Chicagos skyriaus ramovėnus išteisina ir visą tariamą nusikaltimą primeta Chicagos skyriaus valdybai.

Žinutės autorius p. Veteranas visai susipainiojo, pamiršo, kad skyriaus valdyba yra atsakinga tik už savo skyriaus darbų plano visuotino narių susirinkimo patvirtinto įvykdymą. Bet už bent kokį skyriaus narių susirinkime padarytą narių nutarimą yra atsakingi visi to susirinkimo dalyviai, bet ne viena skyriaus valdyba. Skyriaus valdyba yra atsakinga prieš visuotiną narių susirinkimą, darbų plano, narių susirinkimo nutarimų neįvykdymą, savo kompetencijos ribų peržengimą, neveiklumą ir t.t.

Jei p. Veterano keliamo nusikaltimo, prasižengimo dalyviai keičiami kas numeris žurn. "KARYS" tai rodo, kad reikalas pačiam autoriui neaiškus, netikras, nes autorius ieško ne nusikaltimo iš esmės, bet asmenų, kuriems galėtų ką nors primesti, juos apkaltinti.

Tokie p. Veterano veiksmai nesiderina su objektyvaus žurnalisto, o tuo labiau su rimto veterano etika.

Kaina 2 Lt

P. Veteranas savo straipsnyje pateikia visą eilę nurodymų bei patarimų ramovėnams ir primena, kad "Veteranų Sąjunga Ramovė nesidomi narių veikla už sąjungos ribų. Ir čia p. Veteranas klysta. Tegu p. Veteranas už sąjungos ribų pasidaro mūsų tautos priešo bendrininku, tegu ir toliau drumsčia ir griauna ramovėnų vienybę, susiklausymą ir sėja neapykantos grūdą, jis greit patirs ar sąjunga "Ramovė" domisi ar nesidomi ramovėnų veikla už sąjungos ribų.

P. Veteranas žurn. "KARYS" rašo "palikime redakciją ramybėje". Tai kas gi pirmas su savo tendenciniais rašinėliais nuskubėjo į žurn. "KARYS" redakciją, ar ne p. Veteranas, kas žurn. "KARYS" net dviejuose numeriuose be pagrindo puolė Chicagos skyriaus ramovėnus, ar ne p. Veteranas? Ar tai yra skautiška, ar tai derinasi su rimto veterano laikysena ir dar nepasirašyti tikrosios savo pavardės? Kas ieško žurn. "Karys" redakcijoje užtarymo ir pateisinimo savo neteisinguose puolimuose ar ne broliškas skautas, garbingas ir teisingas p. Veteranas.

P. Veteranas savo rašinėliuose duoda labai gerus patarimus, nurodymus kitiems, bet pats jais nesivadovauja, blaškosi, mėtosi ir nakties metu, ieško adatos šiaudų kūgyje.

Daug maloniau ir geriau būtų, jei p. Veteranas daugiau kreiptų dėmesio ir energijos į mūsų ramovėnų-veteranų skyriaus suaktyvinimą, daugiau įneštų naujų minčių, naujų sumanymų, siūlymų, bet neskaitytų svetimo sodo obuolius ir juos rūšiuotų.

A. Juškevičius
L.V.S. Ramovė Chicagos skyriaus
Valdybos pirmininkas

B. L. P. T. KLUBO KRIVULĖS DEŠIMTMETIS

Prieš dešimtį metų Čikagoje Lietuvių Auditorijoje, keletas buvusių Lietuvos policijos tarnautojų įsteigė klubą vardu Krivulė. Šis klubas, palyginti su kitais Čikagoje esančiais klubais, amžiumi yra jauniausias. Klubas buvo įkurtas grynai šalpiniu pagrindu, nes V. Vokietijoje buvo likę nemažas skaičius policijos tarnautojų, kurie buvo ligoninėse, sanatorijose, o jų šeimos buvo patekusios į vargą ir skurdą. Jos kreipėsi į JAV įsikūrusius policijos bendradarbius, prašydamos pagalbos. Kadangi šalpos darbas daug lengviau atliekamas organizuotomis jėgomis, tat klubas tuo pagrindu ir buvo įsteigtas. Tačiau klubo paskirtis dešimties metų bėgyje žymiai pasikeitė ir prisiėjo jam prisiimti tarpininko rolę. Mat, likusiųjų policininkų V. Vokietijoje šeimos buvo įtrauktos į bendrą vokiečių gyventojų sąstatą su bendru aprūpinimu, tai šalpos reikalas savaime atkrito. Bet iškilo nauji reikalai, kurie steigiant klubą, visai į galvą neatėjo, tai šalpos ir pensijų reikalai, gaunamų iš vokiečių valdžios. V. Vokietijos Pensijų įstaiga sužinojus, kad JAV Čikagoje veikia buv. Lietuvos policijos tarnautojų klubas, kreipėsi į mus prašydama jai padėti išaiškinti, ar tikrai toks ir toks žmogus buvo Lietuvos policijos pareigūnas, kad būtų pagrindas mirusiojo žmonai duoti pašalpą arba pensiją.

Atseit, prisieina į tą V. Vokietijos Pensijų įstaigą siųsti atatinkamus pažymėjimus, kuriais remiantis buv. Lietuvos policijos tarnautojas, arba mirusiojo našlė, gauna pensiją, arba vienkartinę pašalpą. Tas darbas nėra dar ir dabar nutrauktas. Be to, klubui tenka vesti susirašinėjimą su Lietuvos konsulatu ir kartais duoti patikslinimus ir vietos policijai.

Be to, klubas labai aktyviai dalyvauja lietuviškoje organizacinėje veikloje, kasmet švenčia savo tradicinę "Angelų Sargų" šventę ir ruošiasi išleisti veikalą — knygą apie buv. Lietuvos policiją ir jos veiklą. Klube kas kart vyksta susirinkimai, kuriuose skaitomos kultūrinio turinio paskaitos. Klubo nariai yra įsijungę į kitų organizacijų, ne profesinių, veikla ir bendradarbiauja lietuvių spaudoje. Turime nemaža skaičių patyrusių spaudos darbininkų: Juškėną, Navardauską, Erdvį, Dubysą, Pupalaigį, Valentiną ir kt.

Klubui jau septinti metai vadovauja Lietuvos kariuomenės karininkas Povilas Dirkis, buvęs policijos vadas ir ap. v-kas. Klubas šiemet gegužės 14 d., Don Varno posto rūmuose, paminėjo klubo dešimtmetį. Buvo nepaprastai daug svečių ir viešnių ir todėk minėjimas praėjo labai geroje nuotaikoje ir pakilioje dvasioje.

Pasienietis

NAUJA VALDYBA NEW YORKO SKYRIUJE

Visuotiname skyriaus susirinkime, įvykusiame gegužės 20 d. Atletų klube, Brooklyne, buvo išklausyta senosios valdybos apyskaitinis pranešimas. Pranešimą atliko sk. vald. p-kas V. Alksninis. Apyskaita skyriaus buvo priimta ir patvirtinta. Senajai valdybai buvo pareikšta padėka už darbus ir buvo renkama nauja valdyba.

J. Rūtenis pasiūlė visuotinu balsavimu pirma išrinkti pirmininką, o paskui darinkti ir likusius valdybos narius. Pasiūlymas susirinkimo buvo priimtas. Iš trijų kandidatų į pirmininkus laimėjo Jurgis Sirgėdas. Kiti valdybos nariai buvo atskirai darinkti: A. Vakselis — vice pirm., J. Rūtenis — kultūros reikalų ved., S. Gudas — ižd. ir R. Markevičius — sekr.

Įdomų pranešimą skaitė skyriaus narys, VLIKO vicepirm. S. Lūšys. Suglaustai ir apytikriai, jis kalbėjo tema: Tremtinių politinė veikla tai kova dėl laisvės. Šią kovą sunkina sovietų sukurta koegzistencinė politika. Jiems yra daug vargo valdant pavergtas tautas. Rumunai, pav., stengiasi išslysti iš jų valdžios, naudodami ekonominius pretekstus, panašūs išsilaisvinimo judėjimai pastebimi ir čekuose, lenkuose ir vengruose. Vakarų įtaka į šiuos judėjimus yra labai stipri. Konfliktas tarp Kinijos ir Rusijos esąs didelis. Vargu ar bus kada tarp jų vienybė. Problema yra teritorinė. Kinai norėtų atsiimti kai kurias dar carų užkariautas Kinijos žemes. Tas mums kelia viltį. Tuo ramina mus ir J. A. V. politikai (Perdaug gražu, kad būtų tikra, kad ir mūsų viltys pasiteisintų. Red.).

Įvykęs politinis apsijungimas VLIKE yra didelis žingsnis pirmyn. Kariai turėtų tą vienybę stiprinti, nes dar vis pasitaiko ir partizaninių ėjimų. Šiuo metu VLIKE yra 15 grupių, bet jos atstovauja tik keletą (ne 15) partijų.

Viena iš problemų tai jaunoji karta. Tai tie, kurie subrendo tremtyje. Jų atstovai nebetelpa į tas 15 grupių, kurios dirba politinį darbą VLIKO rėmuose. Tačiau jie irgi nevienalyčiai, jie irgi gerokai suskilę. Tačiau dar nėra recepto kaip juos visus įtraukti į laisvinimo darbą.

Kita problema, tai ryšio su pavergta tėvyne. Nors VLIKAS nustatė formulę, tačiau ginčai dar tebevyksta. Lietuviai pavergtoje tėvynėje yra nepatenkinti, kai tremtiniai puolasi prie čia atvykstančių lietuvių komunistų, siunčiamų valdiškoms misijoms. Jaunimas Lietuvoje labai veržiasi į mokslus. Procentualiai jų daugiau studijuoja kaip kitų respublikų. Tačiau aiškiai vyrauja stiprus nusistatymas prieš rusus — okupantus ir privilegijuotus.

Mūsų visuomenės tarpe kilo mintis nekovoti su komunizmu, o tik su okupantais rusais, ne su ideologija, bet tik su pavergėju. Taipogi nekovoti prieš komunistų persekiojimą religijos. Tačiau tas neišlaiko kritikos. Religinė laisvė yra visų laisvių laisvė. Ten, kur jos nėra, nėra ir kitų laisvių. Tuo tarpu amerikiečius ypač jaudina kova prieš religiją, ir vykstantis kitų kraštų rusinimas.

Madrido lietuvių radio stotis Ispanų valdžios sustabdyta. Žada ateityje vėl leisti veikti. Dar tebevei-

kia Romos ir Vatikano stotys, kurios gerai girdimos Lietuvoje. Vatikano radio stotį išlaiko Kunigų Vienybė, tai ir programa daugiau religinio pobūdžio. Dabar VLIKAS damoka stočiai po 150 dol. į mėnesį, todėl skelbiama ir politinė apžvalga.

Nepavyko gauti radio valandos Štutgarte dėl koegzistencinės politikos. Mat, VLIKAS neturi teisės sukelti karą. Tačiau turime daug priemonių ir laisvas rankas veikti pasaulio sąžinę tiek, kad rusams pasidarytų sunku, ar ir neapsimokėtų laikyti pavergtus kitus kraštus.

"Išlaisvinimo" 25 metų šventė Lietuvoje okupantui nepasisekė. Lietuvių džiaugsmo ji nesužadino. Čia yra nuopelnų ir VLIKO, kuris pasaulio spaudoje ir radio bangomis skelbė apie Lietuvos pavergimą, bet ne išlaisvinimą. Jaunimo atlikti žygiai čia tremtyje yra ypač skaudūs okupantui.

Dabar jau turėtume pradėti ruoštis 50 metų vergijos paminėjimui, kurį reikėtų derinti su latviais ir estais. Tam reikėtų surinkti 6 mil. parašų, protestuojančių prieš okupaciją, ir juos įteikti ne Jungtinėms Tautoms, bet atskiroms valstybėms. O ypač reikia veikti į Jungtines Amerikos Valstybes, kad jos mūsų pastangas ir mūsų tikslus remtų.

Po S. Lūšio paskaitos vyko nuomonių pasikeitimai kai kuriais klausimais, išplaukusiais iš paskaitos ir kitais reikalais. Buvo ir tradiciškai pasivaišinta.

D.

G. T.

Prašau paskelbti šį mano pareiškimą:

P. R. Liormanas savo laiške, KARYS 4 nr., mane kaltina, kad aš paskelbiau prieš 43 metus įvykusį faktą, t. y. kad karin. M. Lacytis buvo Klaipėdos komendantas, lyg norėdamas, visiems žinomą istorinį įvykį anuliuoti, iškeldamas dėmesin save.

Kad karin. M. Lacytis buvo Klaipėdos komendantu, yra neginčijama tiesa, nes tas faktas yra įrašytas ir Lietuvių Enciklopedijoje XIV tome. O kas liečia jų pirmavimo, metų skaičiaus ir komendantūros organizavimo, yra visai nereikšmingi įvykiai, kurie įdomūs tik jiems.

Su pagarba

Pov. Dirkis

Lietuvių Fondo 1965 metų 10 tūkst. dolerių pelno paskirstymas

LF Skirstymo Komisija, susidedanti iš LF T-bos atstovų: dr. E. Lenkausko, dr. J. Valaičio, dr. A. Razmos ir iš JAV Liet. Bendr. C. V-bos atstovų: p. Z. Dailidkos, rašyt. J. Ignatonio, inž. J. Jurkūno 1966 m. gegužės mėn. svarstė visus LF-dui paduotus prašymus bei pasiūlymus. Tuo reikalu padarė atatinkamą nutarimą ir jį pateikė LF T-bai, kuri 1966 m. gegužės 25 d. savo posėdyje peržiūrėjo LF Skirstymo K-jos pasiūlymus ir nutarė, kad žemiau visi skelbiami pasiūlymai LF-do remtini, nes neprieštarauja LF statuto "Internal Revenue Code paragrafui 501 (c) (3)" pagal kurį LF yra nepelno organizacija ir todėl atleidžiama nuo visų federalinių mokesčių:

1. Jaunimo Kongresui (Lietuvybės ugdymo ir išlaikymo kūrybiniams bei kultūriniams reikalams) — 4,000 dol.

2. JAV LB C. V-bos užsibrėžtų planų įgyvendinimui (lituanist. mokykl. vadovėliams, pagelbinėms mokymosi priemonėms, Lietuvos žemėlapiui ir mokslinių veikalų pradžiai) — 4,000 dol.

3. Pedagoginiam Lituanistikos Institutui — 750 dol.

4. Liet. Rašytojų Draugijai grožinės literat. premijai — 500 dol.

5. Lituanus žurnalui paremti — 500 dol.

6. Dainavai — Jaunimo Stovyklai — 150 dol.

7. Tėvynės Žvaigždutei, Draugo vaikų skyrius (premijoms) — 100 dol.

Viso: 10 tūkst. dolerių.

JAV LB Kultūros Fondas leis mokslinius veikalus pagal Pasaulio Lietuvių Kultūros Tarybos rekomendavimą, skiriama suma šiam reikalui yra tik pradinė.

Visos šios LF skiriamos paramos bus viešai įteiktos atatinkamiems asmenims: 1966 m. liepos mėn. 2 d. 10 val. ryte LF narių suvažiavime Čikagoje, Sharkos svetainėje, 7840 So. Western Ave. (telef. 776-6644).

Tikimės, 1966 m. LF duos didesnę finansinę paramą lietuviškiems reikalams.

dr. A. Razma,
LF pirmininkas

A. Rėklaitis,
LF Sekretorius

PRAŠOMA PRISIMINIMŲ APIE MUZIKUS

Žmogaus galva yra tarsi aruodas, iš kurio pasemsime tiktai tą, kas ten bus įdėta. Analoginiai galima pasakyti apie kiekvieną kultūrinį centrą, bibliotekas, archyvus ir t.p.

Eikime prie reikalo. Retai kam ateina geniali mintis aplankyti Lietuvių Muzikologijos Archyvą, kad pasiūlius savo talkos. Šį archyvą aplanko muzikai, ir nemuzikai, kad iš čia pasisėmus reikalingų žinių paskaitai, referatui ir t. p. Jau keletą kartų buvo kreiptasi į visuomenę, prašant nemesti į šiukšlių dėžę archyvinę medžiagą iš muzikos srities, kokioje ji bebūtų formoje: plakatai, reklama, programa, nuotrauka, ištrauka iš laikraščio, paprastas susirašinėjimas, įspūdžiai iš koncerto, ruošimasis koncertui ir t.t. Kai kurie į tai pažiūrėjo skeptiškai, ir atrodančius menkavertės reikšmės, nusviedė į krepšį, nes apie tai yra visiems žinoma. Panašiai buvo galvojama ir Neprikl. Lietuvoje. O šiandien matome, kad anie neužfiksuoti dalykėliai, t. y. įvykiai, daro muzikos istorijai didoką spragą.

Be ko kito, L. Muz. Archyvui trūksta žinių apie pulkuose buvusius kapelmeisterius.

Neabejotina, kad daugelis karių žino apie jų pulkuose buvusių kapelmeisterių veiklą. Prašoma atsiųsti savo prisiminimus apie juos. Nesvarbu, jeigu apie kai kuriuos jau turime, nes kiekvienas pranešėjas pasisakys iš savo taško žiūrint.

Prisiminimus ir kitą medžiagą prašoma siųsti adresu: Liet. Muzik. Archyvas, 2345 W. 56-th Street, Chicago Ill., 60636.

Iš anksto dėkojame.

Juozas Bertulis,
L.M.A. Vice-kuratorius
Kuratorijos vardu

Aukojo KARIUI

Po $4.00 — J. Adomaitis, Tinley Park, Ill.; A. Dirzys, Brooklyn, N.Y.; Vl. Garsys, Worcester, Mass.; J. Sakalas, Omaha, Nebr.

$3.00 — J. Balciunas, Chicago, Ill.

Po $2.00 — P. Dirkis, Chicago, Ill.; Vl. Kiaunė, Easton, Pa.; St. Tallat-Kelpsa, Baltimore, Md.

$1.00 — B. Pernaravicius, Chicago, Ill.

Prenumerata JAV-se ir užsienyje: Metams — $6.00, pusmečiui — $3.00; atsk. nr. — 60¢. Skelbimai pagal susitarimą. Pinigus siųsti šiuo adresu:

K A R Y S
916 Willoughby Avenue
Brooklyn, N.Y. 11221, U. S. A.

Čekius, arba "Money Order" adresuoti "KARYS" vardu.

Keisdami adresą nedelsdami praneškite KARIUI, pažymėdami naująjį ir senąjį adresą.

*

Rankraščiai redakcijoje nesaugomi.

Įvairių autorių straipsniai skelbiami KARYJE nevisada reiškia redakcijos ar leidėjų nuomonę.

KARYS išleidžiamas kiekvieno mėnesio pradžioje. Jam skiriami straipsniai turi pasiekti redakciją nemažiau dvi savaites prieš išleidimą.